

*Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen
työpapereita*

*Pellervo Economic Research Institute
Working Papers*

N:o 20 (toukokuu 1999)

**EUROOPAN UNIONIN ITÄLAAJENEMINEN
JA METSÄTALOUS**

Ritva Toivonen

Päivi Mäki

Helsinki, toukokuu 1999

ISBN 951-8950-98-9

ISSN-1455-4623

TOIVONEN, RITVA JA MÄKI, PÄIVI. 1999. EUROOPAN UNIONIN ITÄLAAJENEMINEN JA METSÄTALOUS. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita n:o 20 (Helsinki toukokuu 1999). 47 s. (Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT, Eerikinkatu 28 A, 00180 Helsinki). ISBN 951-8950-98-9 . ISSN 1455-4623.

TIIVISTELMÄ: Selvityksessä kuvataan EU:n jäsenehdokkaana olevien Keski- ja Itä-Euroopan valtioiden (KIE-maiden) metsätaloutta ja arvioidaan jäsenyyden vaikutuksia EU:n metsätalouteen ja metsätukien kohdentumiseen. Kohdemaita ovat Viro, Latvia, Liettua, Puola, Unkari, Tšekin ja Slovakian tasavallat, Slovenia, Romania ja Bulgaria. KIE-maiden maatalousmaan metsitysohjelmat vuoteen 2050 kattavat yhteensä vajaat kaksi miljoonaa hehtaaria. Tavoitteet keskittyvät Puolaan ja Unkariin. Nykyinen metsäala on noin 34 miljoonaa hehtaaria. Suuri osa KIE-maiden metsistä kärsii ilman- ja saasteiden vaikutuksista. KIE-maihin syntyy arviolta kolmesta jopa neljään miljoonaa yksityismetsälöä. Metsistä arviolta kolmannes yksityistetään. Näillä perusteilla KIE-maat ovat periaatteessa huomattava EU:n metsätukien hyödyntäjäryhmä. KIE-maihin suuntautuvan EU:n metsätuen arviointi on kuitenkin toistaiseksi vaikeaa. Tukimäärä saattaisi kohota kahden- ja kolmenkymmenen prosentin tienoille EU:n nykyisen 15 jäsenmaan tuista, jos perusteena käytettäisiin arvioita yksityismetsänomistuksesta ja kaikki kymmenen tarkasteltua maata liittyisivät EU:n jäseniksi. Myös ympäristöseikkojen ja etenkin maatalousmaan metsitystavoitteiden perusteella tukitarve lienee huomattava. Käytännössä KIE-maiden osuus EU:n metsätuista ei ehkä kuitenkaan muodostu kovin merkittäväksi Agenda 2000 -kaudella muun muassa siksi, että kaikki tarkastellut maat eivät liittyneet jäseniksi Agenda 2000 -kaudella. Sen sijaan EU:n jäseniksi hyväksyttävät KIE-maat muodostanevat EU:n rakennerahastojen tavoitealueista huomattavan osan Agenda 2000 -kauden jälkeen, mikä vaikuttanee myös metsätalouteen kohdistuviin tukiin.

Avainsanat: EU, Keski- ja Itä-Euroopan maat, metsätalous, tuet, Agenda 2000

TOIVONEN, RITVA AND MÄKI, PÄIVI. 1999. EASTERN ENLARGEMENT OF EUROPEAN UNION AND FORESTRY. Pellervo Economic Research Institute Working Papers No. 20 (Helsinki May 1999). 47 p. (Pellervo Economic Research Institute PTT, Eerikinkatu 28 A, 00180 Helsinki). ISBN 951-8950-98-9. ISSN 1455-4623. In Finnish.

ABSTRACT: The study describes forestry in the Central- and Eastern European countries (CEE-countries), and estimates the impact of EU-membership of CEE-countries on EU's forestry and forestry related subsidies. The study focuses on Estonia, Lithuania, Latvia, Poland, Hungary, Czech Republic, Republic of Slovakia, Slovenia, Romania, and Bulgaria. Afforestation plans in these countries until 2050 are somewhat less than two million hectares, present forest area being about 34 million hectares. Afforestation plans concentrate on Poland and Hungary. From three to four million new private forest estates are estimated to be created, and a little less than a third of forest land will be privatised when the land reform is finished. A large share of forests suffers from air pollution. Any estimations of the forestry related EU-subsidies in the CEE-countries is yet difficult. However, on the basis of the estimated number of private forest owners, forest land to be privatised and the afforestation plans, the EU-subsidies for forestry in the ten CEE-countries could be from twenty to thirty percentages of EU's forestry subsidies in the 15 existing member states. In practice, this may be an overestimation during Agenda 2000 period, for example, since membership of some of the CEE-countries may be delayed.

Key words: European Union, Central- and Eastern Europe, forestry, Agenda 2000

KÄYTETYT LYHENTEET:

CAP	Common Agricultural Policy Yhteinen maatalouspolitiikka
EAKR	Euroopan aluekehitysrahasto European Rural Development Fund (ERDF)
EMOTR	Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF)
ESR	Euroopan sosiaalirahasto European Social Fund (ESF)
EU	Euroopan unioni European Union
KIE-maat	Keski- ja Itä-Euroopan maat
OP	Operational Plan Toimenpideohjelma
SPD	Single Programming Document Yhtenäistetty ohjelma-asiakirja

SISÄLLYSLUETTELO

1 TAUSTA JA TAVOITTEET	1
2 AGENDA 2000 -UUDISTUS	3
2.1 Uudistuksen tausta	3
2.2 Maaseudun kehittämisasetus	4
2.3 Metsätalouden tuet 1994-1999 ja Agenda 2000 -kaudella	9
3 EUROOPAN UNIONIN ITÄLAAJENEMINEN	
3.1 Laajentumisen tausta	11
3.2 Metsävarat ja metsätalous Keski- ja Itä-Euroopan maissa	11
3.3 Keski- ja Itä-Euroopan maiden jäsenyyden tuomat muutokset EU:n metsäsektoriin	33
4 KESKI- JA ITÄ-EUROOPAN MAAT JA EU:N METSÄTUKI	35
4.1 EU:n tuki Keski- ja Itä-Euroopan maille ennen jäsenyyttä	35
4.2 Arvioita Keski- ja Itä-Euroopan maiden metsäsektorin kehityksestä	35
4.3 Agenda 2000 –uudistus ja Keski- ja Itä-Euroopan maiden metsätalous	39
5 TARKASTELU	41
LÄHTEET	43
LIITE	47

1 TAUSTA JA TAVOITTEET

Euroopan unionissa (EU) metsätalous on katsottu markkinatalouden ehdoilla kehittyväksi elinkeinoksi eikä siihen ole liitetty samanlaista tuki- ja sääntelyjärjestelmää kuin maatalouteen. Metsätalouteen on kuitenkin kohdistunut tukia, mutta nämä tuet ovat liittyneet metsätalouden merkitykseen erityisesti maatalouden, mutta myös maaseudun, ympäristönsuojelun ja aluetalouden kehittämiseksi. Vaikka EU:lla ei ole yhteistä metsäpolitiikkaa (esim. Suomen EU-metsäpolitiikan...1997), ovat EU:n jäsenmaat päätyneet sopimaan yhteisestä kehiksestä metsäasioiden koordinoimiseksi. Tällaiseksi valmisteltu Euroopan unionin metsästrategia hyväksyttiin EU:n ministerineuvostossa loppuvuonna 1998 (Forestry strategy...1998).

EU:n maatalouspolitiikan uudistamisohjelmaan vuosiksi 2000-2006 eli Agenda 2000 -esitykseen (luonnokset 18.3.1998, 10.2.1999, 30.3.1999) liittyvä maaseudun kehittämisasetus sisältää myös metsätalouteen kohdentuvien tukiperusteiden uudelleenlinjauksia: 1) metsätalouden tuet suunnattaisiin aiempaa laajemmille alueille; 2) osa tukimuodoista laajenisi koskemaan entistä laajempaa metsänomistajajoukkoa, mukaan lukien kunnat ja metsänomistajien yhdistykset; 3) sidonnaisuus maatalouden harjoittamiseen tuen saannin ehtona väljenisi; 4) joitakin aiempaan verrattuna uusia metsätalouden tukimuotoja tulisi käyttöön (ainakin korvaus haitallisista luonnonolosuhteista; ks. luku 2). Agenda 2000 -kaudella alkanee EU:n laajeneminen Keski- ja Itä-Euroopan maihin (KIE-maat). Myös tämä kasvattaa sitä pinta-alaa sekä potentiaalisten edunsaajien joukkoa, joille metsätukia voi ohjautua.

EU:n itälaajeneminen on kokonaan uusi elementti EU:n metsätalouteen kohdentuvia tukia tarkasteltaessa. KIE-maiden maa- ja metsätalous, maaseutu (esim. Granberg ja Kovách 1998) ja näin myös metsätalous on merkittävässä muutosprosessissa, joka sekin lisää ajankohtaisen tiedon tarvetta metsätaloudesta. KIE-maissa on esimerkiksi meneillään maan yksityistäminen, joka vaikuttaa metsätaloudenkin kehitykseen.

Tämän selvityksen tavoitteena on tuottaa taustatietoa EU:n jäsenehdokkaana olevien Keski- ja Itä-Euroopan (KIE) maiden metsätaloudesta ja tähän liittyvistä kehityssuunnitelmista, mukaan lukien maatalousmaan metsityssuunnitelmat. Tätä tietoa voidaan käyttää arvioitaessa KIE-maiden metsäsektorin kehitystä yleisesti ja erityisesti arvioitaessa KIE-maiden EU-jäsenyyden tuomia muutoksia nykyisen viidentoista jäsenmaan muodostaman Euroopan unionin metsäsektoriin. Lisäksi tieto palvelee taustana pohdittaessa KIE-maiden EU-jäsenyyden vaikutuksia EU:n metsätukien hyödyntämiseen Agenda 2000 -kaudella. Selvityksen kohdemaat ovat: *Puola, Unkari, Tšekin tasavalta, Slovakian tasavalta, Slovenia, Romania, Bulgaria, Liettua, Latvia ja Viro (liite 1).*

Selvityksen aineisto koostuu 1) tilastoista ja muusta kirjallisesta materiaalista sekä 2) kohdemaiden metsähallinnolle kesällä 1998 suunnatusta vapaamuotoisesta kyselystä. Selvitykseen liittyen lähetettiin muitakin aineistopyyntöjä ja tehtiin myös asiantuntija-haastatteluja. Nämä kohdistettiin Euroopan komissioon (DG VI, DG XVI) sekä tarkasteltujen Keski- ja Itä-Euroopan maiden maa- ja metsätalous- sekä ympäristöministeriöihin ja eräissä maissa tutkimuslaitoksiin.

2 AGENDA 2000 -UUDISTUS

2.1 Uudistuksen tausta

Maatalouspolitiikan uudistus

Euroopan yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksen taustalla on seuraavia tekijöitä:

- 1) maailmankaupan vapautuminen; esimerkiksi vuosituhannen vaihteen WTO-neuvottelut ja eurooppalaisen maatalouden kansainvälinen kilpailukyky
- 2) tarve EU:n rahoituksen ja budjetin tasapainottamiseen
- 3) EU:n itälaajeneminen
- 4) alueellisten olosuhteiden aiempaa parempi huomiointi maatalous- ja rakennepoliitikassa

Käytännössä maaseutua koskevan rakennepoliitiikan alueellistamista toteutetaan esimerkiksi niin, että maaseudun kehittämistä koskevien toimenpiteiden osalta jäsenvaltiot voisivat Agenda 2000 –uudistuksen myötä määritellä mitä maaseudun kehittämisasetuksen mahdollistamia toimia tuetaan tietyllä, maaseudun kehittämiseen myönnettävällä tukisummalla (DGVI.<http://>). Maaseudun kehittämistoimien tuet maksettaisiin varta vasten laadittujen kansallisten tai alueellisten kehittämissuunnitelmien nojalla.

EU:n tukirahastot ja rakennerahastojen tavoitteet

EU:n maatalous- ja maaseudun kehittämisen tukia maksetaan EU:n maatalouden ohjaus- ja kehittämisrahastosta (EMOTR) ja niiden maksuperusteena on EU:n maaseudun kehittämisasetus. EMOTR- rahasto koostuu kahdesta erillisestä rahastosta, joita kutsutaan ohjaus- ja tukiosastoiksi. EMOTR-tukiosastosta on maksettu lähinnä maatalouspolitiikan (CAP) mukaiset tuet. Ohjausosastosta myönnettyt varat on suunnattu lähinnä maaseudun kehittämistoimien tukemiseen ja ohjausosasto katsotaankin rakennerahastoksi. Muut rakennerahastot ja niiden tavoitteet on lueteltu alla. Sitä vastoin EMOTR-tukiosasto ei ole rakennerahasto. Tässä selvityksessä keskitytään EMOTR-rahastosta rahoitettaviin metsätukiin.

EU tukee kaikkia vähiten kehittyneitä ja rakenteellisissa vaikeuksissa olevia alueita (muitakin muin maaseutualueita) sekä koko EU:n alueeseen kohdistuvia rakennekehittämistoimia rakennerahastojen varoin. Näitä rahastoja ovat edellä mainittu EMOTR-ohjausosasto, Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahasto (ESR). Yleiset tavoitteet, joihin EU:n rakennerahastoista myönnettävällä tuella pyri-

tään, supistuvat Agenda 2000 -kaudella kauden 1994-1999 seitsemästä tavoitteesta kolmeen:

Uudet rakenerahastojen tavoitteet (Agenda 2000 - vuodet 2000-2006)

Tavoite 1 Kehityksestä jälkeenjääneiden alueiden kehittäminen. Alueet, joilla kolmen viimeisimmän vuoden BKT/hlö on alle 75 % yhteisön keskimääräisestä. Nykyiset tavoite 1 ja 6 -alueet, jotka eivät enää uudella kaudella täytä vaatimuksia, siirtyvät pois 6 vuoden aikana. Alueella asui enintään 20 % EU:n väestöstä.

Tavoite 2 Taloudellisia ja sosiaalisia uudistuksia tarvitsevien ja rakenteellisissa vaikeuksissa olevien maaseutu- ja kaupunkialueiden kehittäminen. Nykyiset tavoite 2 ja 5b-alueet, jotka eivät sovi uuden tavoite 2:n alle, poistuvat vähintään 4 vuoden aikana. Alueella asui enintään 18 % EU:n väestöstä.

Tavoite 3 Inhimillisten voimavarojen kehittäminen. Työmahdollisuuksien edistäminen, jatkuva koulutus ja sosiaalisen syrjäytymisen torjuminen. Horisontaalinen eli koko EU:ta koskeva tavoite.

Myös yhteisöaloitteita vähennetään ehdotuksen mukaan 13:sta tavoitteesta kolmeen ja samalla yhteisöaloitteiden käyttöön varattu määrärahaosuus alenee yhdeksästä viiteen prosenttiin rakenerahastojen varoista. Maaseudun kehittämistä tukevat yhteisöaloitteet kuitenkin ilmeisesti säilyvät esityksessä. Kauden 1994-1999 rakenerahastojen tavoitteista ja tavoitealueista sekä tukien maksusta eri rahastoista on tarkempi kuvaus julkaisussa Toivonen et al. (1999).

2.2 Maaseudun kehittämisasetus

Maatalouspolitiikkaan sisältyvä maaseudun kehittämistä koskeva asetus koskettaa *maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) kautta myönnettyä tukea*. Uusi asetus kokoaa aiemmat erilliset asetukset yhdeksi kokonaisuudeksi (esimerkiksi tavoitteeseen 5a liittyvät asetukset ja liitännäistoimenpiteet, maatalouden ympäristötuki, viljelijöiden varhaiseläkejärjestelmä, maatalousmaan metsitystuki, metsätalouden rakennetuki, epäsuotuisten alueiden tuki eli LFA-tuki maataloutta koskien). Maaseudun kehittämisasetukseen sisältyy seuraavia toimenpiteitä:

Toimenpiteet

- maatalouden rakenteelliseksi mukauttamiseksi (maatilainvestoinnit, nuorten viljelijöiden aloitustuki, koulutus, varhaiseläkejärjestelmä),
- epäsuotuisten alueiden maatalouden tukemiseksi,
- ympäristöystävällisen maatalouden harjoittamisen edistämiseksi,
- jatkojalostuksen ja markkinoinnin edistämiseksi,

- metsätalouden taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen aseman kehittämiseksi maaseudulla sekä
- maaseutualueiden sopeuttamisen ja kehittämisen edistämiseksi.

Kehityksestä jälkeenjääneillä alueilla (tavoite 1) ja rakenteellisissa vaikeuksissa olevilla alueilla (tavoite 2) EU:n tukemien maaseudun kehittämistoimenpiteiden on edesautettava näiden alueiden yleistä kehittämistä. Muilla alueilla laaditaan erityinen maaseudun kehittämissuunnitelma, jonka perusteella tukea jaetaan eri toimenpiteiden kesken.

Vuonna 1992 määriteltyjä maatalouden liitännäistoimenpiteitä (maatalouden ympäristötoimenpiteet, *maatalousmaan metsitys*, varhaiseläkejärjestelmä) sekä epäsuotuisien alueiden toimenpiteitä tuetaan edelleen koko yhteisön alueella. Näihin toimenpiteisiin EU:n osarahoitus on myönnetty EMOTR-tukiosastosta.

Muut maaseutuasetuksen sisältämät uudenaikaistamista ja monipuolistamista koskevat toimenpiteet on ehdotuksen mukaan *sisällytettävä niihin laajoihin kehittämissuunnitelmiin, joiden perusteella tavoite 1 ja 2 –alueilla haetaan EU:n rakennetukea*. EU rahoittaisi näitä toimenpiteitä tavoite 1 -alueella EMOTR-ohjausosastosta ja muilla alueilla EMOTR-tukiosastosta. Tämä saattaisi tiukentaa tuen käytön ehtoja ja lisätä tukiin liittyvää raportointia muualla kuin tavoite 1 -alueella.

Tavoite 1 ja 2 –alueiden kehittämissuunnitelmiin kuulumattomien toimenpiteiden ja näiden alueiden ulkopuolella kaikkien maaseudun kehittämistoimenpiteiden tulee sisältyä kansallisiin tai alueellisiin maaseudun kehittämissuunnitelmiin. Jäsenvaltiot voivat laatia nämä maaseudun kehittämistä koskevat suunnitelmat sopivimmaksi katsomalleen maantieteelliselle tasolle, kuten seutukunta, maakunta, osavaltio tai valtio.

Agenda 2000 –ohjelmaan liittyvän maaseudun kehittämissuunnitelmaehdotuksen (maaliskuu 1998 ja helmikuu 1999) artikkelit 27-30 kokoavat yhteen metsätalouden toimenpiteisiin suunnatun tuen puitteet. Myöhemmin (maaliskuussa 1999) artikkelit on numeroitu uudelleen artikloiksi 29-32. Metsäartiklaehdotukset ovat pääpiirteissään seuraavan kaltaiset (lähinnä maaliskuun 1998 ja helmikuun 1999 Agenda 2000 -ehdotuksen tekstiluonnosten pohjalta):

Metsätalouden toimenpiteiden tukien yleiset tavoitteet ja rajoitteet

Yleisesti metsätalouteen kohdennettavan EU:n osarahoituksen on *edistettävä metsätalouden taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen aseman kehittymistä maaseutualueilla*. Lisäksi tuen on edistettävä yhteisön ja jäsenvaltioiden kansainvälisten sitoutumisten täyttämistä.

Tuella on pyrittävä yhteen tai useampaan seuraavista tavoitteista:

- kestävän metsänhoidon ja metsätalouden kehittäminen,
- metsävarojen säilyttäminen,
- metsitetyn pinta-alan lisääminen.

Yhtenä metsätukien päätavoitteena säilyy metsäalan lisääminen ja metsävarojen säilyttäminen. Nämä antavat perusteet erilaisille metsitys- ja metsänparannustoimien tuille. Metsätukien myöntäminen halutaan sitoa kansallisiin tai alueellisiin ohjelmiin, joissa huomioidaan esimerkiksi Rion, Helsingin ja Lissabonin metsäkokousten suosittukset ja julkilausumat. Näin EU:n tuet edistäisivät sekä jäsenmaiden että EU:n kansainvälisten sitoumusten täyttymistä. Vaatimus kansallisesta rahoitusosuudesta linkittää EU:n tuet kansallisiin tukijärjestelmiin.

Tukea myönnetään *metsille ja maille, jotka ovat yksityisten omistajien tai heidän yhteenliittymiensä tai kuntien tai näiden yhteenliittymien omistuksessa. Tosin luonnon-
tuhojen korjaamiseen ja torjuntaan voidaan myöntää tukea kaikkien omistajien maille*. Metsätalouden investointituelle asetetaan rajat ilmeisesti jäsenvaltioittain lukuun ottamatta joitakin erityistapauksia, kuten maatalousmaan metsitykseen liittyvät tulomenetykskorvaukset.

Metsätalouden toimenpiteiden tuki

Metsätalouteen kohdennettavan tuen on liityttävä yhteen tai useampaan seuraavista toimenpiteistä:

1. *Tuki muun maan kuin maatalousmaan metsitykselle (ks. kohta maatalousmaan metsitys) sillä edellytyksellä, että istutus soveltuu paikallisiin olosuhteisiin ja ympäristöön.*
2. *Investoinnit metsien taloudellisen, ekologisen tai sosiaalisen arvon merkittävään kohentamiseen (tuotantokustannukset, laatu, ympäristö, toiminnan monipuolistaminen).*
3. *Investoinnit metsätaloustuotteiden korjuun, jalostuksen ja markkinoinnin parantamiseksi ja järkiperaistämiseksi. Investoinnit liittyen puun käyttöön raaka-aineena*

rajoitetaan teollista käyttöä edeltäviin työvaiheisiin (kilpailukyvyn ja jalostusarvon lisääminen; esimerkiksi laadun parantaminen, uudet teknologiat, sivutuotteiden käyttö, ympäristönsuojelu).

4. *Uusien myyntikanavien luominen puun ja metsäteollisuustuotteiden käytön ja markkinoinnin edistämiseksi.*
5. *Metsänhoitoyhdistysten perustaminen edistämään kestävä ja tehokasta metsien hoitoa jäsenten metsissä.*
6. *Metsätalouden tuotantomahdollisuuksien palauttaminen metsäpalojen tai muiden luonnononnettomuuksien jälkeen sekä asianmukaisten torjuntavälineiden käyttöön-otto.*

Maatalousmaan metsitys

Maatalousmaan metsitystä voidaan tukea, kunhan metsitys on mukautettu paikallisiin oloihin ja on sopuinnassa ympäristön kanssa.

Maatalousmaan metsitykseen myönnetään tukea istutuskustannusten lisäksi taimikon hoitokustannuksiin viiden vuoden ajan sekä tulonmenetysten korvaamiseksi (viljelijöille tai heidän yhdistyksilleen enintään 725 euroa/ha/v, muille yksityishenkilöille enintään 185 euroa/ha/v) enintään 20 vuoden ajan. Metsityskustannusten enimmäismääriä ei ohjelmaehdotuksessa ole määritelty, joten nämä määräytyvät kansallisten ohjelmien mukaan. Metsitystukeen ovat oikeutettuja maata ennen metsitystä hyödynneet viljelijät, yhdistykset tai muut yksityisoikeudelliset henkilöt, mutta ei valtio. Metsitystukea ei kuitenkaan myönnettäisi varhaiseläkejärjestelmään kuuluville viljelijöille tai joulukuusten istutukseen. Nopeakasvuisille puulajeille myönnetään tukea istutusten perustamiseen, kunhan viljely on ympäristönäkökohdista sopivaa. Tukea myönnetään metsitettäessä vain istutuskustannuksiin aina, jos metsityksen tekee viiranomaistaho.

Maatalousmaan metsitykseen käytettävät varat tulevat EMOTR:n tukiosastosta. Jäsenvaltio voi laatia maatalousmaan metsitysohjelman erillisenä tai osana laajaa tukiohjelmia, johon sisältyvät myös muut koko EU:n alueella tuettavat eli horisontaaliset maatalouden liitännäistoimenpiteet, kuten ympäristötuki ja maatalouden varhaiseläkejärjestelmä.

Luonnonhaittakorvaukset

Yksityisille henkilöille tai heidän yhdistyksilleen myönnetään merkittävien luonnonhaittojen vaivaamilla alueilla korvausta toimenpiteistä, joilla pyritään metsien ekolo-

gisen tasapainon säilyttämiseen ja parantamiseen. Rajoitteena tuelle on myös se, että metsätaloudesta saatavat tulot eivät kata näitä metsien hoitoon liittyviä kustannuksia. Asetusehdotuksen mukaan tukeen oikeutettuihin metsäalueisiin on liityttävä yleishyödyllinen suojele- tai ekologinen tehtävä. Korvauksen suuruus on ehdotettu sijoituvaksi vähimmäismäärältään 40 euroa/ha ja enimmäismäärältään 120 euroa/ha rajoihin, ja korvaus perustuu todellisiin kustannuksiin. Lisäksi asiasta on oltava suunnitelma, jossa tehtävät toimenpiteet ja korvauserusteet määritellään.

Muut, kuin varsinaiset metsätalouteen kohdistuvat artikkelit; maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen ja maa- ja metsätaloustyöntekijöiden koulutus

Maa- ja metsätalousväestön koulutukseen voidaan myöntää tukea asetusehdotuksen perusteella. Koulutus voi liittyä myös metsätalouteen, erityisesti kestävään metsänhoitoon. Lisäksi määritetään muut maa- tai metsätalouden tukitoimiin suoranaisesti kuulumattomat maaseudun kehittämistoimenpiteet, joihin voidaan myöntää tukea. Näitä toimenpiteitä voi EMOTR:n ohella rahoittaa EAKR. Toimet voivat käsittää laatutuotteiden markkinointia, toimintojen monipuolistamista (sivuelinkeinojen kehittäminen) tai maaseudun perusrakenteiden parantamista monin tavoin. Tuettavat toimenpiteet voivat liittyä myös maanparannukseen, matkailun kehittämiseen ja ympäristön suojeluun.

2.3 Metsätalouden tuet 1994-1999 ja Agenda 2000 -kaudella

Taulukko 1. Arvio EU:n metsätukien muutoksista.

<i>Tukimuoto</i>	Ohjelmakausi 1994-1999	Agenda 2000 (maaliskuu 1999) Maaseudun kehittämisasetusehdotus
<i>Maatalous- maan metsitys</i>	1) Maatilojen metsätoimenpiteiden tuki. (2080/92): - osa CAP liitännäistoimenpiteitä - EMOTR:n tukiosastosta - kaikki yksityishenkilöt ja julkisyhteisöt - metsityskustannukset (enint. 4000 ecu/ha) - taimikonhoito 5 v. (1-2v. 250-500 ecu/ha/v, sen jälkeen 150-300 ecu/ha/v) - tulonmenetykskorvaus enint. 20 v (viljelijät enint. 600 ecu/ha, muut 150 ecu/ha) - nopeakasvuiset puulajit: vain päätoimiset viljelijät	1) Artikla 31 - horisontaalinen, EMOTR:n tukiosastosta - maanviljelijät, heidän yhdistyksensä, muut yksityis- ja yksityisoikeudelliset henkilöt - metsityskustannukset (ei yksilöity tukitasoa) - taimikonhoito 5 v. (ei yksilöity tasoa) - tulonmenetykskorvaus enint. 20 v. (viljelijät ja yhd. enint. 725 euroa/ha, muut 185 euroa/ha, ei julkisyhteisöille) - nopeakasvuiset puulajit: vain istutus-kustannukset, kaikki metsittäjät
<i>Metsätalouden investoinnit (metsätiet, metsän- parannus)</i>	1) 2080/92 - maatilojen metsämaan parantaminen - päätoimiset viljelijät + yhdistykset 2) Tavoite 1,5b,6 –alueiden kehitysohjelmiin sisällytettynä (1610/89) 3) Metsäpalojen torjunta (2158/92)	1) Artikla 30 - Yks. metsänomistajien, heidän yhdistystensä tai kuntien metsien taloudellinen parantaminen ml. puunkorjuu 2) Artikla 30 -tuotantomahdollisuuksien palauttaminen luonnontuhojen jälkeen (kaikki metsänomistajat) ¹ .
<i>Metsitys muu- alla kuin maatalous- maalla</i>	1) Tavoite 1,5b,6 –alueiden kehitysohjelmiin sisällytettynä (1610/89)/myös 2080/92) 2) Metsäpalojen torjunta (2158/92)	1) Artikla 30 ¹ .
<i>Jalostuksen ja markkinoinnin tuki</i>	1) 867/90 - horisontaalinen, tavoite 5a - tavoitealueiden 1, 6 kehitysohjelmiin sisällytettynä - Puun käsittely ennen teollista sahaamista	1) Artikla 30 - Metsätaloustuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin parantaminen, puun käsittely ennen teollista käyttöä, uudet myyntikanavat - Uudet myyntikanavat (painotus) ¹
<i>Luonnonhaitta- korvaus</i>	LFA-tuki maataloudessa, metsätaloudessa ei mitään vastaavaa	1) Artikla 32 - Metsätaloudessa uusi tukimuoto, yksityiset henkilöt tai heidän yhdistyksensä, poikennee maatalouden määrittelyistä - tukitasoehdotus 40-120 euroa/ha
<i>Ympäristö- toimenpiteiden tuki</i>	1) Maatalouden ympäristötuki (2078/92)	1) Artikla 30 - investoinnit yksityismetsänomistajien, yhdistysten ja kuntien metsien ekologisen arvon kohentamiseen
<i>Koulutus, tie- dotus, neuvonta</i>	1) Tavoite 1, 5b ja 6 –alueiden kehitysohjelmiin sisällytettynä	1) Artikla 9 - maa- ja metsätalousväestön koulutus; metsänhoitoon liittyvä koulutus
<i>Yhteenliitty- mien perusta- minen</i>	1) Tavoite 1, 5b ja 6 –alueiden kehitysohjelmiin sisällytettynä 2) Tuottajien yhteenliittymät (952/97)	1) Artikla 30 - kestävä ja tehokas metsätalous ¹

¹ Uusilla tavoite 1 ja 2 –alueilla sisällytettävä a.o. kehitysohjelmiin, maksu EMOTR:n ohjausosastosta tavoite 1-alueilla, tavoite 2 -alueilla ja muualla EMOTR-tukiosastosta.

Agenda 2000 -uudistukseen liittyviä metsätukiperusteiden muutoksia

Metsätalouteen kohdistuviin tukiin olisi mahdollisuus kaikilla yksityisillä metsänomistajilla, heidän yhdistyksillään sekä kunnilla koko EU:n alueella uuden asetuksen myötä. Aikaisemmin metsätalouden toimenpiteitä edistettiin maatilojen metsätoimenpiteiden tukijärjestelmän (2080/92) perusteella, jolloin tukeen olivat koko EU:n alueella oikeutettuja vain päätoimiset viljelijät. Toisaalta kaikilla maanomistajilla on ollut mahdollisuus saada tukea metsätalouden investointeihin ohjelmakaudella 1994-1999 ainakin rakennerahastojen tavoitteiden 1, 5b ja 6 kohdealueilla ja suuren metsäpaloriskin alueilla.

Metsätukien eräs merkittävä muutos vaikuttaisi olevan muun kuin maatalousmaan metsityksen tukimahdollisuuksien lisääminen. Käytännössä yleensä puuttomien alueiden, hylätyn maatalousmaan, ruohoylänköjen ja joutomaiden metsitykset saattavat tulla EU-tukikelpoisiksi, jos kansallistakin tukea näihin metsityksiin on käytettävissä. Asetusluonnoksen sanamuotoa ei kuitenkaan vielä huhtikuussa 1999 voinut tarkemmin tulkita eikä siten myöskään varmuudella päätellä, minkälaisen metsityksen tapauksissa asetusta on ylipäätään mahdollista soveltaa. Tähän asti metsitystä muualla kuin maatalousmaalla (ainakin osittain nämä metsitykset ymmärretään Suomessa metsä uudistamiseksi) on tuettu vain metsäpalojen ja ympäristöinvestointien yhteydessä sekä joissain tapauksissa asetuksen 2080/92 -asetuksen perusteella. Vuosina 1994-1999 EU-tuetun metsänuudistusalan suuruutta ei ole tilastoitu.

Ympäristön suojeleminen ja luonnonhoito tulevat entistä selvemmin metsätukien myöntämisen perusteeksi. Esimerkiksi yksityismetsänomistajien, heidän yhdistystensä tai kuntien metsälöiden ekologisen arvon kohottamiseen (tarkemmin asetustekstissä määrittelmättä) voidaan myöntää investointitukea yhtä lailla kuin taloudellisenkin arvon kohottamiseen tarkoitettuihin investointeihin.

Erityisesti uutta on se, että toimenpiteistä, jotka parantavat ekologista kestävyyttä erityisesti luonnonhaitoista kärsivillä alueilla, voidaan myöntää korvausta yksityisille metsänomistajille tai heidän yhdistyksilleen. Alueella on kuitenkin oltava yleistä suojele- tai ekologista arvoa ja metsien kunnostuksen kustannusten on ylitettävä metsistä saatavat tulot.

3. EUROOPAN UNIONIN ITÄLAAJENEMINEN

3.1 Laajentumisen tausta

Puola, Unkari, Tšekin tasavalta, Slovakian tasavalta, Slovenia, Romania, Bulgaria, Liettua, Latvia ja Viro ovat mahdollisia Euroopan Unionin uusia jäsenmaita, kunhan maat täyttävät jäsenyyteen vaadittavat edellytykset. Lisäksi myös Kypros ja Turkki ovat mahdollisia uusia jäsenmaita. Uusien jäsenmaiden liittyminen Euroopan unioniin tapahtuu luultavasti useammassa vaiheessa. Todennäköisiä ensivaiheen liittyjiä ovat Puola, Unkari, Tšekin tasavalta, Viro, Slovenia sekä Kypros.

Tässä raportissa tarkasteltavissa kymmenessä KIE-maissa on yhteensä 105 miljoonaa asukasta eli kaikkien maiden jäsenyys lisäisi EU:n väestöä 28 prosentilla. KIE-maissa talouskehitys vaihtelee huomattavasti maiden välillä, samoin maa- ja metsätalouden merkitys koko taloudessa. Esimerkiksi Tšekin tasavallassa maatalouden BKT-osuus on alle 3 prosenttia ja Romaniassa 19 prosenttia. Ylipäätään KIE-maiden väestö on kuitenkin edelleen keskittynyt nykyistä EU:ta selvemmin maaseutualueille. Maatalous työllistää keskimäärin 22 prosenttia KIE-maiden väestöstä, kun vastaava osuus EU-15:ssä on 5 prosenttia. Maatalouden osuus BKT:sta on KIE-maissa keskimäärin 7 prosenttia ja EU-15 -alueella 1,7 prosenttia (European Commission 1998b).

Euroopan komission arvioiden mukaan KIE-maiden kehityksen suurimmat ongelmat ovat investointeihin tarvittavan kansallisen pääoman puute, maatalouden rakenteen ongelmat (pienet tilakoot, koulutus, viljelijöiden ikärakenne) sekä lopputuotannon rakenteelliset ongelmat (teollisuus, laatu, taitotieto). Tuotantokapasiteetin uudistaminen sekä maaseudun kehittäminen ovat tärkeimpiä EU:n tukea tarvitsevia kohteita (Euroopan komissio 1995). Ilmeisesti länsimaista on kuitenkin yksityistä pääomaa tullut ainakin Puolan ja Unkarin teollisuuden investointeihin viime vuosina huomattavat määrät.

3.2 Metsävarat ja metsätalous Keski- ja Itä-Euroopan maissa

Maapinta-ala tässä tarkastelluissa KIE-maissa on yhteensä 105 miljoonaa hehtaaria, mikä vastaa kolmasosaa EU:n nykyisestä (EU-15) pinta-alasta (Taulukko 2). Metsää KIE-maissa on suunnilleen 34 miljoonaa hehtaaria, mikä lisäisi nykyistä EU-15 metsäalaa noin neljänneksen eli noin 170 miljoonaksi hehtaariksi (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Talousmetsien osuus on noin 90 prosenttia eli kolmisenkymmentä miljoonaa hehtaaria. Uusista potentiaalisista jäsenmaista eniten metsää on Puolassa ja

Romaniassa. Slovenia, Viro sekä Latvia ovat suhteellisesti metsäisimmät maat ja näissä metsää on noin puolet maa-alasta.

Metsäteollisuuden tuotantokapasiteetti on KIE-maissa suhteellisen vähäinen. Niin sahatavaran kuin paperin osalta alueen suurin tuottaja on Puola, jonka tuotantomäärät olivat vuonna 1997 noin 6 miljoonaa kuutiometriä sahatavaraa ja 1,6 miljoonaa tonnia paperia ja kartonkia (ECE/TIM/BULL/51/2 1998).

Taulukko 2. Maankäyttö, raakapuun ja sahatavaran tuotanto Keski- ja Itä-Euroopan maissa (KIE-maat).

	Väkiluku 1995, Milj. hlö	Maapinta- ala, 1994, milj. ha	Metsät, milj. ha (% maa-alasta)	Maatalous- maa, milj. ha (% maa- alasta)	Hakkuut 1997, milj. m ³	Teollisuus- raaka- puu 1997, milj. m ³	Sahatava- ran tuo- tanto 1997, milj. m ³
Bulgaria	8,4	11,0	3,9 (35)	6,2 (56)	3,0	1,9	0,3
Latvia	2,6	6,2	3,0 (48)	2,5 (40)	8,9	6,1	2,7
Liettua	3,7	6,5	2,0 (31)	3,5 (54)	5,1	4,0	1,3
Puola	38,6	30,4	8,9 (29)	18,6 (61)	21,4	19,9	5,9
Romania	22,7	23,0	6,6 (29)	14,7 (64)	13,1	9,8	1,9
Slovakia	5,4	4,8	2,0 (42)	2,4 (50)	5,9	5,6	0,8
Slovenia	1,9	2,0	1,2 (55)	0,9 (45)	2,2	1,6	0,5
Tšekki	10,3	7,7	2,6 (34)	4,3 (56)	13,5	12,9	3,4
Unkari	10,2	9,2	1,8 (19)	6,1 (66)	3,5	1,7	0,3
Viro	1,5	4,2	2,2 (51)	1,4 (33)	5,6	4,5	0,6
<i>Yhteensä</i>	105	105	34 (32)	61 (58)	82	68	18

(Lähteet: ECE/TIM/BULL/51/2 1998, Euroopan komissio 1995, Eronen 1996, Kuusela 1994; Maatalousmaa käsittää myös pysyvät laitumet; Metsät käsittävät metsä- ja kitumaan eli puustoisien metsämaan; Metsätilastollinen vuosikirja 1998 ja 1997)

Puola

Puolassa on metsää tarkasteltavista KIE-maista eniten. Metsäala on lähes 9 miljoonaa hehtaaria (talousmetsää 8,3 miljoonaa hehtaaria) (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Tämä vastaa noin 29 prosenttia koko noin 30 miljoonan hehtaarin maapinta-alasta. Puustosta neljä viidesosaa on havupuita. Puolan metsissä on laajoja metsätuhoja ilmansaasteiden seurauksena.

Vuonna 1993 metsäalasta pääosa oli valtion omistuksessa. Maatalousmaasta suurin osa on sen sijaan säilynyt yksityisomistuksessa suunnitelmatalouden aikanaikin. Valtion metsät jakautuvat 26 000 alueeseen. Tällä hetkellä yksityisessä omistuksessa on vajaat 17 prosenttia metsistä eli noin 1,5 miljoonaa hehtaaria. Tämä metsäala on hyvin pirstoutunutta: Puolassa on noin 1,4 miljoonaa yksityismetsälöä. Metsänomistuksen pirstaleisuus on Puolan metsätalouden suurimpia ongelmia. Yksityistämässä pyritään palauttamaan yksityisomistukseen noin neljännes metsäalasta (Rykowski 1998). Todennäköisesti tällöin myös yksityisten omistajien määrä vielä nousee.

<i>maankäyttö:</i>	<i>1991</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	28%	8,7
maatalous	62%	18,8
muu	9 %	2,5
<i>metsänomistus:</i>	<i>1993</i>	<i>tavoite</i>
valtio	82%	
kunnat	1%	
yksityiset	17%	25%

(Lähteet: ECE/TIM/SP/12 1997, ECE/TIM/67 1993, Eronen 1996, European Commission 1998b)

Metsäpolitiikka ja metsätalouden kehittämissuunnitelmat

Puolan metsälainsäädäntöä on uudistettu vuonna 1991 ja vuonna 1997. Vuonna 1997 Puolaan on myös luotu kansallinen metsästrategia ja "Kansallinen ohjelma metsäalan lisäämiseksi". Ohjelman tavoitteena on lisätä metsäalaa lähinnä maatalousmaata metsittämällä vuoteen vuoteen 2050 mennessä kattamaan 33-34 prosenttia koko maan pinta-alasta (Rykowski 1998; National Programme...1995). Metsityksellä tavoiteltuja hyötyjä ovat:

- ympäristön tilan parantaminen lisäämällä metsäalaa, koska metsillä on edullista vaikutusta ilmaston, veden ja maan kuntoon
- luonnonsuojelun edistäminen
- uusien hiilinielujen luominen metsiä lisäämällä
- uusien puuresurssien luominen
- maan tuottavuuden laskun hidastaminen
- saastumisen vähentäminen
- maankäytön suunnittelun tehostaminen
- maaseudun kehityksen harmonisointi ekologisten periaatteiden kanssa
- alueellisen sosio-ekonomisen kehityksen edistäminen
- maan kansainvälisten sopimusten edellyttämien sitoumusten täyttäminen

Ohjelman toteuttaminen koskettaa tavoitteiden moninaisuudesta johtuen laajalti valtion hallintoa. Vuoteen 2020 ulottuva ohjelma sisältää 700 000 hehtaarin metsityksen. Ohjelma toteutetaan kolmessa vaiheessa: 1995-2000, 2001-2010 ja 2011-2020. Ohjelman toteuttaminen riippuu paljolti rahallisten resurssien löytymisestä etenkin metsitykseen ja taimikoiden hoitoon (Rykowski 1998, 1999; National Programme for...1995; Matuszewski 1999).

Ohjelmalla katsotaan Euroopan tasolla olevan ennen kaikkea ympäristön tilaa kohotettavaa ja saastumista vähentävää vaikutusta. Ohjelma myös tähtää sosio-ekonomisen ja

yleisen ympäristöllisen hyvinvoinnin lisäämiseen (Rykowski 1998). Koko Euroopan kannalta ohjelman tavoitteina ja hyötyinä nähdään siis ennen kaikkea ympäristölliset ja aluekehityksen tavoitteet, ei metsätalouteen kohdistuvat tavoitteet.

Maatalousmaan metsityssuunnitelmat

Puolassa on päädytty siihen, että metsien osuus maa-alasta tulisi olla noin kolmannes, jotta maankäyttö olisi optimaalista (Rykowski 1998). Tästä tavoitteesta ollaan kuitenkin vielä etäällä, ja tavoite edellyttää vajaan kahden miljoonan hehtaarin metsäalan lisäystä (eli metsäalan kasvua noin 10-11 miljoonaksi hehtaariksi). Kuten edellä todettiin, nykyinen varsinainen metsitysohjelma kattaa kuitenkin vain 700 000 hehtaarin metsityksen vuoteen 2020 mennessä.

Maatalousmaan metsitys on ollut Puolassa toisen maailmansodan jälkeisenä aikana noin 37 000 hehtaaria vuodessa. Suurimmillaan metsitys oli vuonna 1960, jolloin metsitettiin 62 000 hehtaaria. Samana aikana kuitenkin metsäala asukasta kohden on laskenut hieman (1990-luvulla noin 0,20 ha/hlö) johtuen väestön lisääntymisestä. Samalla maatalouden käyttöön on otettu yhä heikommin tähän soveltuvaa maata. Vuonna 1996 Puolassa oli noin 18,4 miljoonaa hehtaaria maatalousmaata, josta 14 miljoonaa hehtaaria oli viljelyskelpoista (European Commission 1998b). Rykowskin (1998) mukaan noin 4,6 miljoonaa hehtaaria Puolan nykyisestä maatalousmaasta on huonosti maatalouskäyttöön soveltuvaa. Määrä vastaa suunnilleen maatalouden muun kuin viljelysmaan määrää (National Programme for...1995; Mäkimattila 1999). Maatalousmaa on pääosin yksityisessä omistuksessa.

Unkari

Unkarin metsien omistussuhteet muuttuivat oleellisesti 1945, jolloin aiempi noin 70 prosentin yksityisomistus muuttui lähes täydelliseksi valtion omistukseksi. 1990-luvun puolella välissä Unkarissa on metsää noin 19 prosenttia maa-alasta (noin 1,8 miljoonaa hehtaaria). Talousmetsiä on 1,7 miljoonaa hehtaaria. Maiden yksityistäminen on käynnissä, mutta tavoitteena on jatkossakin säilyttää merkittävä valtion omistus. Yksityismetsien osuudeksi 1990-luvun jälkipuoliskolla on arvioitu noin 35 prosenttia (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Maareformiin tavoitteena on yksityistää 44 prosenttia metsistä. Tämä vastaa runsasta 700 000 hehtaaria, joka tulee jakautumaan noin 200 000 yksityismetsänomistajan kesken. Yksityismetsälön koko tulee tällä perusteella olemaan keskimäärin noin 2-3 hehtaaria (Böswald et al. 1998).

Unkarin metsien puustosta suuri osa on nuorta ja lehtipuuvaltaista. Varttuneimmat metsät ovat pääosin tammea ja pyökkiä, mutta nuoremmissa metsiköissä poppeli ja havupuut sekä akaasia ovat tärkeimmät puut.

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	18 %	1,7
maatalous	70 %	6,5
muu	12 %	1,1
<i>metsänomistus:</i>	<i>1990</i>	<i>tavoite</i>
valtio	67 %	55 %
muut julkiset	1 %	1 %
osuustoim. tilat	31 %	
yksityiset	1 %	44 %

(Lähteet: Böswald et al. 1998, ECE/TIM/66 1992, Eronen 1996)

Metsäpolitiikka ja metsätalouden kehittämisohjelmat

Unkarin metsälainsäädäntöä uudistettiin vuonna 1996 (Böswald et al. 1998; Holdampf 1998). Uusi lainsäädäntö muun muassa määrittää yksityistämishojelman tavoitteet ja lähinnä valtion metsien hallintojärjestelmän.

1990-luvun lopulla valtion metsiä hallinnoi 19 valtion omistamaa yritystä, joilla kullakin on noin 50 000 hehtaaria metsää. Tärkeimmät metsäpolitiikan toteuttamiskeinot ovat metsätaloussuunnitelmat, jotka laaditaan kymmenvuotiskausiksi. Metsätalouden kehittämisen keskeinen ongelma kuitenkin on, ettei yksityismetsätalouteen ole toistaiseksi hallinto- tai neuvontajärjestelmää. Myöskään yksityismetsänomistajien omia organisaatioita ei vielä juuri ole, jotka voisivat osaltaan hoitaa yksityismetsätalouden edistämistoimia. Myös se, ettei uusilla yksityismetsänomistajilla useinkaan ole aiempaa kosketusta maa- tai metsätalouteen, on suuri haaste yksityismetsätalouden edistämisminnalle. Metsittämistä vaikeuttavat maaomaisuuden yksityistämisen monet ongelmat. Unkarissa luotetaankin paljolti länsimaiden ja etenkin EU:n tukeen metsätalouden kehittämisessä ja metsityksen vauhdittamisessa. Yksityismetsätalouden toimien rahoittamiseksi on perustettu metsärahassto.

Unkarissa haluttaisiin myös kehittää puuta käyttävää teollisuutta. Nykyään Unkarista viedään raakapuuta ulkomaille kotimaisen jalostuskapasiteetin puuttuessa (Böswald et al. 1998; Solymos 1993).

Maatalousmaan metsitysohjelmat

Vuosina 1946-1990 Unkarissa on toteutettu laaja maatalousmaan metsitysohjelma, jonka seurauksena 570 000 hehtaaria heikkotuottoista maatalousmaata on metsitetty. Metsitys on rahoitettu kansallisesta metsitysrahastosta (Solymos 1993). Kansallisin varoin on myös perustettu metsäteitä, tuettu metsänhoitotoimenpiteitä ja torjuttu metsätuhoja. Unkarin maatalousmaan määrä oli vuonna 1996 6,2 miljoonaa hehtaaria, josta viljelyskelpoista oli noin 4,7 miljoonaa hehtaaria (European Commission 1998b). Ilmeisesti Unkarin nurmet ovat heikkolaatuisia, mutta viljelysmaa hyvää. Unkarin maatalous saattaakin kehittyä EU:ssa varsin kilpailukykyiseksi (Mäkimattila 1999).

Valtion tavoitteena on kuitenkin edelleen lisätä metsätalouden osuutta maa-alasta eli metsittää muussa käytössä olevaa maata. Uuden metsitysohjelman mukaan vuoteen 2050 mennessä metsitetään 850 000 hehtaaria maatalousmaata, luultavimmin nurmea. Metsityksestä on vuosille 1991-2004 suunniteltu 150 000 hehtaaria eli 11 000 hehtaaria vuodessa (Holdampf 1998). Metsitys lisäisi maan nykyistä metsäalaa lähes 50 prosenttia.

Metsitysohjelman tukiehdot on kehitetty EU:n maatilojen metsätaloustoimenpiteiden tuen perusteisiin sopivaksi. Metsityskustannukset rahoitetaan valtion rahastosta kokonaan silloin, kun metsityksellä on yleishyödyllinen suojelutarkoitus. Vuosina 1990-1997 metsitys on kuitenkin edennyt tavoiteltua selvästi hitaammin. Tällöin metsitettiin yhteensä vain 45 900 hehtaaria eli keskimäärin 5 700 hehtaaria vuodessa (Solymos 1993, Holdampf 1998). Unkarissa on meneillään EU:n INTERREG-ohjelmaan kuuluva hanke metsityksen onnistumisen ja hyötyjen arviomiseksi. Hanketta toteutetaan yhdessä Itävallan, Saksan ja Kreikan kanssa (Holdampf 1998).

Tšekin tasavalta

Tšekin tasavallassa metsää on runsaat 2,6 miljoonaa hehtaaria, lähes kaikki talousmetsää (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Metsän osuus on kolmannes maa-alasta, eikä tässä osuudessa ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosien 1980-1993 välillä. Puustosta yli kolme neljäsosaa on havupuita. Tavoitteena on lisätä lehtipuiden osuutta. Ilmansaasteiden seurauksena suurin osa Tšekin metsistä kärsii jonkinasteisista metsätuhoista. (Die Forstwirtschaft der Tschechischen...1995). Vuonna 1996 kuoli 2 600 hehtaaria metsää ilmansaastevaurioihin (Report on forestry...1996).

Vuonna 1930 metsämaasta oli lähes 70 prosenttia yksityisesti omistettua. Tästä siirryttiin 1940-luvulla pääosin valtion tai muuhun kollektiiviseen omistukseen. Vuonna 1989 valtio omisti yli 90 prosenttia metsistä ja maatalousosuuskunnat vajaat 10 pro-

senttia. Maaomaisuuden yksityistäminen aloitettiin vuonna 1991. Reformissa pyritään suosimaan yhteisomistusta ja siten laajempaa metsälökkoa. Metsätiloja haluttaisiin muuttaa yksityisten omistajien osuuskunniksi (Kuhmonen 1995).

Perhemetsänomistus ei ole koskaan ollut Tšekin tasavallan metsätaloudessa pääomistusmuoto, esimerkiksi 1930-luvulla tämä kattoi vain alle 20 prosenttia metsäalasta. Vuonna 1995 valtio omisti noin 58 prosenttia, yhteisöt 15 prosenttia, perhemetsänomistajat 10 prosenttia ja muut yksityisomistajat 16 prosenttia metsäalasta. Metsäosuuskuntien hallussa oli 1-2 prosenttia metsäalasta. Vuoteen 1997 mennessä esitettyjen vajaan 150 000 yksityistämishakemuksen arvioidaan kattavan noin 80 prosenttia maaomaisuuden yksityistämishakemuksista (Sustainable forest... 1997). Täsmällistä arviota yksityismetsälöiden tulevasta lukumäärästä ei kuitenkaan ole.

Metsien käyttö jakautui vuonna 1993 seuraavasti: talousmetsät 1,5 miljoonaa hehtaaria (58 %), suojametsät 0,07 miljoonaa hehtaaria (3 %), muut metsät 1,04 miljoonaa hehtaaria (40 %). Raakapuun käyttö/hakkuut olivat vuonna 1993 noin 10,4 miljoonaa kuutiometriä. Pääosa hakkuista tehtiin myrsky- ja muiden metsätuhojen vuoksi. 1980-luvulla vuotuiset hakkuut nousivat noin 13,5 -14 miljoonan kuutiometrin tasolle. Vuonna 1995 10,4 miljoonan kuutiometrin raakapuun hakkuista 17 prosenttia meni vientiin, 7 prosenttia käytettiin lämmitykseen, 42 prosenttia päätyi kotimaisen mekaanisen metsäteollisuuden käyttöön ja 30 prosenttia massa- ja paperiteollisuuden käyttöön, loput muuhun käyttöön.¹

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	33 %	2,6
maatalous	54 %	4,3
muu	12 %	
<i>metsänomistus:</i>		
	<i>1990</i>	<i>1995 tilanne</i>
valtio	78 %	58 %
kunnat, kirkko	18 %	15 %
yksityiset	4 %	26 %

(Lähteet: Eronen 1996, ECE/TIM/DP/8; Sustainable forest ..., 1997)

Metsäpoliittiset ohjelmat

Tšekin tasavallan metsälaki hyväksyttiin vuonna 1995 (Act No. 289/1995). Jo aiemmin eli vuonna 1994 hyväksyttiin metsäpoliittinen ohjelma (Fundamental Principles of the State Forest Policy: Resolution No 249/11.5.1994). Ohjelman tavoitteissa mai-

¹ Ajankohtaista tietoa Tšekin metsätaloudesta saa englanniksi esimerkiksi:
<http://www.vszbr.cz/user/bartosz/tespr.htm>

nitaan metsäpolitiikan *strategisina päämäärinä kestävyys, luonnonläheinen metsänhoito, biodiversiteetin edistäminen ja metsien säilyminen*. Nämä huomioidaan myös metsälaissa (Sustainable forest...1997).

Metsäpolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat (Rybníček 1998; The Institution of...1997):

- metsien kestävä hoito ja käyttö siten että metsien biologinen monimuotoisuus, tuottavuus, uusiutumiskyky, ja kyky vastata myös muihin käyttötarpeisiin säilyvät muuttumattomina; metsänkäyttömuotojen tasapainon säilyttäminen
- puuston monimuotoisuuden lisääminen ja kotimaisten puulajien sekä metsien luonnollisen rakenteen lisääminen, kuitenkin niin, että tuottavuuden takaavat puulajit ovat riittävästi edustettuina puustossa
- ekologisesti hyväksyttävän, jatkuvan ja tasapainoisen puuntuotannon ylläpito
- metsien muiden, kuin puuntuotannollisten käyttömuotojen edistäminen
- pienmetsänomistajien metsälöiden metsänhoidon tason turvaaminen
- pienten metsälöiden yhdistämisen edistäminen
- metsien terveydentilan edistäminen ja palauttaminen vaurioalueilla, metsien puuston geeniperimän varmistaminen

Tšekin tasavallassa metsien puuvaranto on jatkuvasti lisääntynyt ja samalla puuston ikä on noussut. Puuston määrä on yli 250 kuutiometriä hehtaarilla, joka on lähellä esimerkiksi Saksan metsien puuston keskitilavuutta. Havupuuvaltaisuutta pyritään vähentämään. Metsänhoidossa halutaan myös luontaisen uudistamisen osuutta lisätä.

Valtion omistama metsäala on lisääntynyt vuodesta 1980 vuoteen 1993 noin 32 000 hehtaaria (Die Forstwirtschaft der ... 1995). 1990-luvulla metsitys on lisännyt metsäpinta-alaa muutamia tuhansia hehtaareja (1990-1993 noin 4000 hehtaaria). Vuoden 1994 metsäpoliittisessa ohjelmassa ei metsäpinta-alan lisäämistä aseteta erityiseksi tavoitteeksi, vaikka maatalousmaan metsitystä kuitenkin tuetaan. Tšekin tasavallassa maatalousmaan määrä on kohtalaisen alhainen asukaslukuun verrattuna. Tämä saattaa olla eräs syy vähäiseen maatalousmaan metsitystavoitteeseen (Mäkimattila 1999).

Sen sijaan metsäalan säilyttäminen ja puustoisuus on tärkeä tavoite johtuen esimerkiksi saasteiden ja muiden tuhojen aiheuttamista metsäkuolemista. Metsälaki velvoittaa kaikki omistajat (kaikki omistajaryhmät) huolehtimaan metsänuudistamisesta hakkuun jälkeen kahden vuoden kuluessa (Report on forestry...1996).

Metsätalouden tuet

Rybníček'n (1998) mukaan vuonna 1997 maatalousmaan metsitystukea myönnettiin 433 hehtaarin metsityksiin. Myös edellisinä vuosina muutamia satoja hehtaareja on

metsitetty valtion tuella. Tukea on maksettu pääosin yksityisille metsittäjille, mutta jonkinlaista tukea on kohdistettu myös julkisille maanomistajille, kuten kunnille (Report on forestry...1996).

Metsätalouden tukitoimenpiteissä *painotetaan metsänuudistamisen ja taimikonhoidon lisäksi metsänomistajien neuvontaa, palveluita ja metsätaloudellista koulutusta*. Neuvontaa ja koulutusta tarjoavat kaikki valtiolliset instituutiot metsähallinnon alueorganisaatioista tutkimuslaitoksiin ja kouluihin (Rybníček 1998). Tšekissä on noin 200-300 metsää omistavaa kuntaa, jotka samoin kuin yksityismetsänomistajat ovat muodostaneet omat yhdistyksensä. Ainakin yksityismetsänomistajien yhdistyksen yhtenä tavoitteena on metsänomistajien palvelutoiminta kuten koulutus ja neuvonta. Sekä kunta- että yksityismetsänomistajien yhdistykset pyrkivät edistämään metsätalouden tukijärjestelmän kehittämistä ja puumarkkinoiden toimintaa. Yksityismetsänomistajajärjestön toimintaohjelmassa on ohjelmien ja edellytysten lisääminen EU:n EMOTR-rahastosta maksettavan kehittämistuen hyödyntämiseksi (The Forestry Institutions of...1997).

Slovakian tasavalta

Slovakian metsäala on 2 miljoonaa hehtaaria. Ilmansaasteiden seurauksena Slovakian metsät kärsivät laajoista metsätuhoista. Suurimmassa osassa metsistä on joitakin oireita ilmansaasteiden vaikutuksista (lehdistön väheneminen). Hieman yli kolmasosassa metsistä vaikutukset ovat selvemmin nähtävillä (Die Forstwirtschaftsrat der Tschechischen Republik 1995). Puustosta 43 prosenttia on havupuita. Slovakian metsäalasta maan omissa lähteissä on 66 prosenttia luokiteltu puhtaasti talousmetsiksi. Toisissa lähteissä talousmetsän määräksi ilmoitetaan 1,7 miljoonaa hehtaaria eli 85 prosenttia (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Ilmeisesti joko suojametsiä (15 %) tai erityismetsiä (17 %), kuten vesien- ja ympäristönsuojeluun ja virkistyskäyttöön tarkoitettuja metsiä, saatetaan käyttää myös puuntuotantoon.

Vuotuinen puuston kasvu on noin 12 miljoonaa kuutiometriä ja hakkuut 5 miljoonaa kuutiometriä. Slovakian metsät ovat yleisesti ottaen ikääntyneitä. Näin ollen hakkuita on mahdollista lisätä ja tarvetta on myös metsänhoidollisten toimenpiteiden lisäämiseen (Timber & Wood... 1998).

Vuonna 1991 aloitetussa maaomaisuuden yksityistämishjelmassa suositetaan metsänomistajien yhdistysten omistusta metsälöiden pirstoutumisen estämiseksi. Tavoitteena on metsien 57 prosentin yksityisomistus (Timber & Wood... 1998), yksityisomistuksen ollessa 1990-luvun puolella välissä noin 44 prosenttia (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Yksityistämisen tuloksena maahan arvioidaan muodostuvan 300 000 yksityistä metsätilaa. Vuoteen 1996 mennessä valtion omistuksessa olleita

metsiä oli palautettu muille omistajaryhmille 783 000 hehtaaria. Tästä metsäalasta yli puolet on metsänomistajien yhteisesti omistamaa. Yksityisiä metsänomistajia on lähes 34 000 ja heidän omistamansa metsäala on keskimäärin 3 hehtaaria. Sen sijaan yhteenliittymien metsät ovat keskimäärin 156 hehtaarin suuruisia. Näihin kuuluu yhteensä 193 000 osakasta (Report on Forestry in the Slovak Republic 1997).

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	41 %	2,0
maatalous	50 %	2,4
muu	10 %	0,4
<i>metsänomistus:</i>		<i>1996</i>
valtio		43 %
kunnat		9 %
kirkko		2 %
yksityiset		5 %
yhdistykset		21 %
(omistuskäsittely kesken)		21 %

(Lähteet: Eronen 1996, ECE/TIM/SP/6 1994, European Forestry Commission 1998)

Metsäpoliittiset- ja metsitysohjelmat

Metsälainsäädäntöä täydennettiin Slovakiassa vuonna 1994 lailla luonnon ja maisemansuojelusta. Metsälainsäädäntö on vuodelta 1977. Slovakiassa on joukko erilaisia metsiä koskevia politiikkaohjelmia.

Maatalouskäyttöön soveltumattoman maan metsittämistä koskeva ohjelma (1994-1996) pyritään toteuttamaan vuoteen 2000 mennessä. Vuosina 1995-1996 metsitettiin alle 600 hehtaaria, mikä on alle puolet tavoitteesta. Epäselvät maanomistusolot ovat hidastaneet metsitysohjelman toteuttamista. Toteutumaan nähden metsitystavoitteet vaikuttavat laajoilta; tavoitteena on metsittää 60 000 hehtaaria maatalousmaata lähivuosina (Pajuoja 1995; Report on Forestry... 1995,1996,1997).

Metsätalouden tuet

Metsätalouteen suunnatut julkiset resurssit ovat vähentyneet 1990-luvulla. Rahoitus on painottunut metsänhoidollisiin toimenpiteisiin ja näistä eritoten heikosti tuottavissa metsälöissä tehtäviin toimiin. Vuodesta 1994 tukea on myös myönnetty uusien yksityistilojen yleiskustannuksiin tavoitteena varmistaa ammattitaitoisen henkilöstön käyttö metsien hoidossa ja käytössä. Rahoitus järjestetään valtion metsänparannusrahaston kautta.

Pienet metsätalous- ja metsäteollisuusyritykset voivat saada erityisluottoja vuonna 1994 perustetusta lähinnä maatalouden kehitystä palvelevasta rahastosta. Kuitenkin vuonna 1995 vain kahdeksan metsäalan yritystä oli saanut luototusta tästä lähteestä. Parhailtaan kansalliset tukiperusteet ja -järjestelyt pyritään saamaan EU:n säädösten kanssa yhteneviksi (Report on Forestry... 1997).

Slovenia

Sloveniassa on tarkasteltavista KIE-maista absoluuttisesti vähiten metsää (1,16 miljoonaa hehtaaria), lähes kaikki talousmetsää. Metsät kuitenkin peittävät yli puolet maa-alasta (55 %). Puusto jakautuu tasan lehti- ja havupuuihin, mutta hakkuista suurempi osa on havupuuta.

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj.ha</i>
metsä	54 %	1,1
maatalous	40 %	0,8
muu	7 %	0,1
<i>metsänomistus:</i>	<i>1990</i>	<i>tavoite</i>
valtio ja muut julkiset	38 %	20%
yksityiset	62 %	80%

(Lähteet: Eronen 1996, ECE/TIM/SP/2 1994)

Sloveniassa on meneillään maaomaisuuden yksityistämishjelma huolimatta siitä, että suurin osa metsistä säilyi yksityisinä suunnitelmataloudessakin. Vuonna 1990 62 prosenttia metsistä oli 290 000 – 300 000 yksityismetsänomistajan hallinnassa. Yksityismetsälöiden keskikoko oli 2 hehtaaria, ja 54 prosenttia metsälöistä oli alle yhden hehtaarin kokoisia. Yksityistämisen prosessin päättyessä yksityisten metsämaiden osuus kasvaa noin 80 prosentiksi. Noin 5 prosenttia metsäalasta tulee olemaan kirkon, kuntien ja osuuskuntien omistuksessa. 1990-luvun loppupuolella yksityisomistuksen osuus oli kohonnut noin 70 prosenttiin. Yksityistäminen lisää metsänomistuksen pirstaleisuutta entisestään, mutta toisaalta myös joitakin suurempia metsälöitä muodostuu. Pienet

metsälöt voivat olla useassa osassa, ja muodoltaan nämä ovat usein pitkiä ja kapeita kaistaleita (The Forest Development...1995).

Metsäpolitiikka ja metsäpoliittiset ohjelmat

Sloveniassa uudistettiin sekä ympäristönsuojelu- että metsälainsäädäntöä vuonna 1993. Vuonna 1996 valmistui kansallinen metsätalouden kehittämissuunnitelma (*Forest development programme of Slovenia*). Ohjelmassa määritetyt kestävä metsätalouden periaatteet sovitetaan kaikille metsäalueille laadittaviin metsänhoitosuunnitelmiin (Implementation of criteria...1996). Metsänhoidolla ja -käytöllä pyritään kaikkien metsänkäyttömuotojen säilyttämiseen. Metsänhoidossa keskeisellä sijalla on luonnollisen uudistumisen kautta syntyvät luonnonmukaiset metsätyypit ja ekosysteemit. Metsätalouden tavoitteiden luonnehdinnassa korostuvat pyrkimys luonnonläheiseen metsänhoitoon, metsien monikäyttö ja metsien ympäristön- ja vesiensuojelullinen merkitys (The Forest Development... 1995).

Slovenian metsien puuston kasvu aleni selvästi 1980-luvulla lähinnä metsätuhojen takia. Metsäohjelman tavoitteena on lisätä puuston kasvua niin, että puuston määrä lisääntyisi yli kolmanneksella seuraavien 30 vuoden kuluessa. Tällöin hakkuut tulevat edelleenkin jatkuvasti alittamaan metsien kasvun. Vuonna 1990 metsien kasvu oli noin 5 miljoonaa kuutiometriä ja hakkuut noin 3 miljoonaa kuutiometriä.

Slovenian metsäohjelmassa korostetaan metsätalouden edistämisen keinoina yksityismetsänomistajien tiedotuksen ja neuvonnan lisäämistä, metsätalous- eli lähinnä puunkorjuuyrittäjien työn valvontaa ja normitusta, puumarkkinoiden seuranta- ja informaatiojärjestelmän kehittämistä sekä puuntuottajien yhdistymisen lisäämistä.

Maatilametsätalouden ja maaseudun metsiin perustuvan kehityksen keinoina pyritään edistämään maatalojen metsiin perustuvia elinkeinoja (pienimuotoinen/erikoistuotteisiin perustuva puunjalostus, puuhiilen poltto, metsä- ja maatilamatkailu). Lisäksi pyritään lisäämään maanviljelijöiden mahdollisuuksia työskennellä myös valtion metsissä, maatalojen metsämaan hankintaa ja esimerkiksi metsänomistajien metsäpalstojen vaihtoa suurempien yhtenäisten tilojen muodostamiseksi. Näitä toimenpiteitä on tarkoitus myös ohjata säätely- ja tukitoimin.

Maatalousmaan metsitys

Sloveniassa 1980-luvulla hylättiin marginaalista maatalousmaata ja maa metsittyi luontaisesti. Nämä alueet muodostavat tällä hetkellä merkittävän kunnostuskohteen. Sloveniassa ei metsitetty enää 1990-luvulla maatalousmaata. Slovenian uusi metsäohjelmakaan ei sisällä lainkaan maatalousmaan metsitystavoitteita ainakaan vuoteen

2010 ulottuvalla jaksolla. Slovenian metsätalouden suurimmat haasteet ovatkin nuorien ja ylitiheiden metsiköiden harvennus ja taimikoiden kunnostustoimenpiteiden tehostaminen (Golob 1998).

Metsätalouden tuet

Slovenian metsäohjelman mukainen metsätalouden rahoitusosuus vuoden 1995 valtion budjetista oli alle yksi prosentti. Yli puolet näistä kustannuksista muodostuu metsähallinnon toiminnan rahoituksesta ja loput metsätoimenpiteiden tuista. Näistä toimenpiteistä suurimmat yksittäiset tuet ohjattiin metsätien rakentamiseen ja harvennukseen yksityismetsissä. Muutoin tuet kohdistuivat pitkälti erilaisiin suojelutoimiin mukaan lukien metsäpalojen ja muiden luonnontuhojen jälkihoito. Lisäksi erilaisin verohelpotuksin pyritään tukemaan metsätaloutta ja maatilametsätaloutta erityisesti vuoristoalueilla ja maatiloilla, jotka sijaitsevat luonnonsuojelualueilla (The Forest Development...1995).

Romania

Romaniassa on tarkasteltavista KIE-maista toiseksi eniten metsää (6,6 miljoonaa hehtaaria). Metsistä on 5,6 miljoonaa hehtaaria eli 85 prosenttia luokitellaan talousmetsiksi (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Romania on ainoa KIE-maa, jossa puuston määrä pieneni viimeksi kuluneina vuosikymmeninä. Puustosta 70 prosenttia on lehtipuita.

Vuonna 1948 kaikki metsät siirtyivät julkisomistukseen. Vuonna 1989 alkaneen maanomaisuuden yksityistämisen prosessin tavoite on palauttaa 8 prosenttia metsistä yksityisomistukseen, mikä merkitsisi noin 0,5 miljoonaa hehtaaria. Kaikki entiset yhteisomistusrakenteet on tarkoitus purkaa maareformissa (Kuhmonen 1995). Voimassa olevan maanlain mukaan valtion tulee palauttaa entisille omistajille vähintään 300 000 hehtaaria metsämaata, kuitenkin niin että kukin uusi omistaja saa korkeintaan yhden hehtaarin kokoisen metsäalan. Toteutuessaan nämä tavoitteet merkitsevät, että uusien yksityismetsänomistajien lukumääräksi muodostuisi 300 000 - 500 000.

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	27 %	6,2
maatalous	66 %	15,2
muu	6 %	1,5
<i>metsänomistus:</i>	<i>tavoite</i>	
julkinen	92 %	
yksityiset	8 %	

(Lähteet: Eronen 1996, ECE/TIM/65 1992)

1960-luvun lopulta 1990-luvun alkuun hakkuut ylittivät metsien kasvun ja johtivat puuston määrän vähenemiseen. Siksi vuonna 1992 säädettiin laki, joka määrittää muun muassa vuotuisen maksimimäärän hakkuille ja kotimaisen puun jalostukselle (ROMSILVA ohjelma). Vuonna 1992 maksimaalinen hakkuumäärä oli 16,5 miljoonaa kuutiometriä. Lisäksi metsäteollisuustuotteiden vientiä rajoitettiin voimakkaasti. Esimerkiksi sahatavaran vientikiintiöksi määrättiin 300 000 kuutiometriä vuodessa. Romaniassa on laitonta metsien käyttöä, mikä vaikeuttaa osaltaan metsätalouden kehittämissuunnitelmia, joskin metsätalouden pahimpia ongelmia ovat ilmeisesti hallitsemattomat metsäpalot.

1990-luvulla Romanian hakkuiden ja metsäteollisuustuotteiden valmistuksen odotettiin vähenevän useista syistä. Lakisäätteisten rajoitusten lisäksi puun hakkuuta ja käyttöä vähentävää muun muassa puutteellinen infrastruktuuri, kuten metsäteiden puute. Seurauksena Romanian metsäteollisuustuotteiden ja raakapuun tuonnin odotetaan lisääntyvän (UN ECE/TIM/65 1992; Romanian paper and pulp...1998).

Bulgaria

Bulgariassa metsää on yli 3,9 miljoonaa hehtaaria, josta talousmetsää 3,1 miljoonaa hehtaaria (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Vuotuiset hakkuut vaihtelivat 1990-luvun alkupuolella suunnilleen 4-6 miljoonan kuutiometrin välillä. Jatkossa hakkuiden odotetaan nousevan noin 7-9 miljoonan kuutiometrin tasolle. Silti Bulgaria on raakapuun tuojia. Suurin osa tuonnista on peräisin entisen Neuvostoliiton maista. Puun ja metsäteollisuustuotteiden nettotuonnin odotetaan edelleen jatkuvan tulevana vuosikymmeninä.

Bulgarian metsien puustosta yli puolet on lehtipuita (pyökki, tammi). Ennen vuotta 1947 metsistä oli 57 prosenttia kuntien ja 19 prosenttia yksityisten omistamia. Maan yksityisomistus mahdollistettiin uudelleen 1991. Tavoitteena on maan omistusoikeuden täydellinen palautus. Kuitenkaan odotettavissa ei ole nopeaa yksityismetsänomistuksen lisääntymistä (Eronen 1996).

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä	30 %	3,3
muu puustoinen maa	5 %	0,5
maatalous	56 %	6,2
muu	9 %	1,0

(Lähteet: ECE/TIM/SP/1 1994 & 1 1995; Eronen 1996)

Bulgarian metsälainsäädäntöä uudistettiin vuonna 1997. Metsähallinnon uudistus on parhaillaan meneillään. Alueittaiset metsäohjelmat laaditaan 10-vuotijaksolle. Metsäohjelmiin sisältyy vuosille 1991-1997 kaikkiaan 162 000 hehtaarin metsitys, mutta suunnitelmista toteutui vain noin puolet. 1990-luvun alun metsitysohjelmat sisälsivät metsäalan lisäystavoitteen 3,5 miljoonaan hehtaariin vuoteen 2040 mennessä (ECE/TIM/SP/1 1994). Kuitenkin metsäalaa luetaan useissa tilastoissa jo nyt 3,8-3,9 miljoonaa hehtaaria. Bulgariassa on metsätalouteen tarkoitettua ja ilmeisesti ainakin osin jo metsitettyä maatalousmaata, joka eri lähteissä tilastoidaan eri tavoin. Metsitystavoitteista on tällä perusteella kuitenkin vaikea arvioida mitään. Vuonna 1994 laki maatalousmaan palauttamisesta entisille omistajilleen kielsi niiden metsittämisen (Kovachev & Dobrev 1998, European Forestry Commission 1998).

Menneinä vuosikymmeninä (1940-1980-luku) Bulgariassa on metsitetty noin miljoona hehtaaria eli vajaat kolmasosa nykyisestä metsämaasta. Siten metsätalouden pääongelma ovat nykyään harvennushakkuiden tarve, mutta myös metsäpalot. Myös ilmaansaasteet ovat vaivanneet metsiä 1980- ja 1990-luvuilla. Yli 60 prosenttia metsistä luokitellaan jossain määrin ilmaansaasteiden vaivaamiksi ja runsas kolmasosa metsistä kärsii vakavista ilmaansaasteongelmista (ECE/TIM/SP/1 1995).

Baltia

Yleistä Baltian maiden metsätaloudesta

Baltian maissa metsämaan ala on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 1940. Metsää kolmessa Baltian maassa on yhteensä yli 7 miljoonaa hehtaaria. Talousmetsää on kuutisen miljoonaa hehtaaria (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Metsän osuus maa-alasta on suunnilleen 40 prosenttia. Pääpuulajit Baltiassa ovat mänty ja kuusi.

Puun käyttö perustui Neuvostoliiton hallinnon aikana suurelta osin muualta Neuvostoliiton alueelta tuotuun puuhun. Siksi Baltian maiden metsiin kertyi hakkuusäästöä ja hakkuiden lisääminen on ollut 1990-luvulla mahdollista. Eri arvioissa on päädytty ristiriitaisiin tuloksiin yksityistämisen vaikutuksista metsien hakkuihin.

Kotimaisiin runsaisiin puuvaroihin perustuvat metsäsektorin kasvumahdollisuudet luetaan tärkeiksi talouden elvyttäjiksi kaikissa Baltian maissa. Näissä maissa pyritään kehittämään erityisesti mekaanista puunjalostusta. Mekaaninen puunjalostus perustuu lähinnä 1990-luvulla syntyneisiin uusiin yksityisiin yrityksiin. Ainakin Latviassa on kielletty järeiden tukkien vienti. Vientiä on pyritty vauhdittamaan myös esimerkiksi vähentämällä vientimaksuja. Baltian sahatavaran viennin mahdollisuuksia paransi myös Venäjän sahatavaran vientimäärien voimakas supistuminen 1990-luvun alussa. Vuonna 1995 Baltian maista vietiin yhteensä noin 2 miljoonaa kuutiometriä sahatava-
raa. Mekaanisen metsäteollisuuden kehittämisessä teknologian kehittäminen ja standardoinnin lisääminen ovat kehityshaasteita (Muiste et al. 1998).

Metsäpolitiikkaa ja sen keinoja kehitettäessä pidetään tavoiteltavana metsäsektorin eri intressiryhmien osallistumista metsäpolitiikan laadintaan. Myös metsänomistajien yhteenliittymien perustamista pidetään tavoitteena. Lisäksi koulutus, neuvontatoiminnan kehittäminen, resurssointi tutkimukseen, metsäninventointiin ja metsäpalontorjuntaan sekä metsäpuiden jalostukseen ovat tavoiteltuja keinoja, joilla metsäpolitiikan päämääriä halutaan toteuttaa.

Liettua

Liettuassa metsää on kolmannes maa-alasta eli noin 2 miljoonaa hehtaaria. Metsistä 85 prosenttia on talouskäytössä. Metsäsektori ja erityisesti sahateollisuus ovat Liettu-
alle tärkeitä ja kasvavia sektoreita. Metsäteollisuus on vientiteollisuutta; lähes 80 prosenttia metsäteollisuuden tuotannosta vietiin vuonna 1995. Metsäteollisuus-
tuotteiden vienti kattoi 10 prosenttia Liettuan koko viennin arvosta.

Maareformin tavoitteena on yksityistää 25-30 prosenttia metsäalasta. Lähes 500 000 anomusta maa-alueen palauttamisesta on esitetty, joten myös yksityisten metsänomistajien lukumäärä saattaa muodostua varsin suureksi. 1990-luvun loppupuolella vain noin 18 prosenttia metsäalasta oli yksityistetty (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Pääosa metsäteollisuudesta on yksityistetty.

Liettuan metsät kärsivät laajasti ilmansaasteiden seurauksena, mikä heikentää kasvua. Esimerkiksi vuonna 1994 saasteiden vaikutuksesta heikentyneet kuusikot kärsivät laajoista hyönteistuhohista ja näiden seurauksena oli jopa metsäkuolemia.

Puustosta kaksi kolmasosaa on havupuita. Koivun osuus on viidennes. Metsien hakuita on mahdollista lisätä sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Metsien rakenteen perusteella maassa on tarvetta laajentaa erityisesti kuitupuuta käyttävän teollisuuden kapasiteettia ja puun energiakäyttöä.

<i>maankäyttö:</i>	<i>1996</i>	<i>1996 milj. ha</i>
metsä ja muu puustoinen	33 %	2,1
maa		
maatalous	54 %	3,5
muu		
<i>metsänomistus:</i>	<i>1989</i>	<i>maareformin tavoite</i>
valtio	68 %	63 %
muut julkiset	32 %	14 %
yksityiset		23 %
viljelijät		18 %

(Lähde: ECE/TIM/SP/3 1994)

Metsäpolitiikka

Liettuan metsälainsäädäntöä uusittiin vuonna 1994. Uudistamistyö on kuitenkin ilmeisesti edelleen (1998) meneillään. Liettuan perustuslaissa vuodelta 1992 todetaan metsä- ja ympäristöpolitiikan tavoitteista seuraavasti: Metsätalous on Liettuan tärkeimpiä luonnonvaroja, jonka hyödyntäminen tulisi olla mahdollisimman tehokasta ottaen huomioon kestävyys, monikäytön ja ympäristön tilan vaatimukset. Metsätaloudessa tulisi tähdätä mahdollisimman korkeaan puun tuotantoon. Luonnon ja metsien eliöstön suojeluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota metsätalouden harjoittamisessa.

Vuonna 1992 valmistui "Metsätalouden ja -teollisuuden kehittämisohjelma" Liettuan maa- ja metsätalousministeriön toimesta. Ohjelmaa uudistettiin vuonna 1996 (Gaizutis 1998).

Toistaiseksi metsätalouden harjoittamisesta vastaa pääosin Valtion metsäyksikkö (State Forest Enterprise), joka jakautuu noin 500 alueyksikköön. Kuitenkin kaikkia omistajaryhmiä varten valmistellaan parhaillaan metsätaloussuunnitelmia (forest management projects) seuraavalle kymmenvuotiskaudelle. Yksityismetsätalouden tukipolitiikan suuntaviivat ovat ilmeisesti vielä kehittämistyön alla.

Latvia

Latvian metsäala on noin 3 miljoonaa hehtaaria, mistä 80 prosenttia eli 2,4 miljoonaa hehtaaria on talouskäytössä (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Puustosta valtaosa (60 %) on havupuita. Metsäteollisuuden tuotteet päätyvät suurimmaksi osaksi vientiin (70 % tuotannosta). Metsäsektorilla onkin Latviassa suuri merkitys viennin kannalta; vuonna 1996 runsas neljäsosa (27 %) maan vientituloista tuli metsäteollisuustuotteiden viennistä (Ozols & Tuherm 1998). 1990-luvulla viennin kohdealue on vaihtunut Venäjältä ja Keski- sekä Itä-Euroopan maista Länsi-Eurooppaan. Metsäteollisuuden tuotanto on kasvanut viime vuosina nopeasti: vuonna 1995 tuotettiin sahatavaraa 1,3 miljoonaa kuutiometriä, kun jo vuonna 1997 tuotanto nousi 2,7 miljoonaan kuutiometriin. Paperin ja kartongin tuotanto on vähäistä, mutta näidenkin tuotanto on kasvanut (ECE/TIM/BULL/51/2 1998).

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä ja	46 %	2,9
muu puustoinen maa		
maatalous	44 %	2,5
muu	10 %	
<i>metsänomistus:</i>	<i>1988</i>	<i>tavoite</i>
valtio	63 %	56%
maatalouskollektiivit	33 %	
muut	4 %	
yksityiset		44%

(Lähde: ECE/TIM/SP/6 1994)

Metsäpolitiikka

Metsälainsäädäntöä uudistettiin vuonna 1994. Latvian metsäpolitiikan suuntaviivoja muotoillaan parhaillaan. Latvian metsäpolitiikan taustana on metsien arvostus maan tärkeimpänä luonnonvarana, jota tulee hoitaa ja suojella kestävyysperiaatteen mukaisesti siten, että metsien ekologiset arvot ja sosiaalinen merkitys voidaan optimaalisella tavalla yhdistää. Toinen tavoite on metsätalouden ja metsäsektorin taloudellisen tehokkuuden lisääminen (Ozols & Tuherm 1998).

Latvian metsälaki asettaa säädökset ja puitteet metsätalouden toimenpiteille ja hallinnolle. Valtion metsähallinto alueorganisaatioineen vastaa metsätalouden lakien ja asetusten valvonnasta. Vuonna 1996 on aloitettu metsäpolitiikan tavoitteiden ja metsähallinnon rakenteen uudistamistyö.

Yksityistämispolitiikassa tavoitellaan metsänomistusrakenteen muuttamista siten, että yksityiset omistavat 1,1 miljoonaa hehtaaria eli 44 prosenttia metsistä. Yksityisille palautetaan maat, jotka heillä oli ennen vuotta 1940. Yksityistämisen tuloksena syntyy noin 80 000 – 120 000 yksityismetsälöä, keskikooltaan noin 11 hehtaaria. Vuonna 1997 Latviassa oli noin 40 000 yksityisesti omistettua metsälöä. Koska metsitys on vuoden 1940 jälkeen lisännyt metsäalaa, valtion omistukseen jää vuoden 1940 tilannetta enemmän metsiä eli 56 prosenttia eli 1,6 miljoonaa hehtaaria. Kunnat eivät Latviassa juurikaan omista metsiä.

Metsäteollisuus yksityistettiin vuonna 1996. Samalla on syntynyt suuri joukko uusia, pieniä, yksityisiä puunjalostus-, puunkorjuu- ja metsänhoitopalveluyrityksiä. Puunkorjuusta ja metsänhoidosta myös valtion metsissä huolehtivat yksityiset yrittäjät.

Viro

Metsää on Virossa hieman yli puolet maa-alasta eli noin 2,2 miljoonaa hehtaaria. Metsistä noin 85 prosenttia on talouskäytössä (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). Viimeisen 50 vuoden aikana metsäala on kaksinkertaistettu. Tarkasteltavista KIE-maista Virossa on eniten metsää asukasta kohden (1,4 ha). Tärkeimmät puulajit ovat mänty (37 % puustosta), koivu ja kuusi. Vuosittaiset hakkuumahdollisuudet ovat lähes 8 miljoonaa kuutiometriä. Hakkuut ovat 1990-luvulla lisääntyneet yksityistämisen edetessä, ja olivat vuonna 1997 noin 5,5 miljoonaa kuutiometriä (Economics and information... 1998).

<i>maankäyttö:</i>	<i>1990</i>	<i>milj. ha</i>
metsä ja	47 %	2,0
muu puustoinen maa		
maatalous	35 %	1,5
muu	18 %	0,8
<i>metsänomistus:</i>	<i>1/1992</i>	<i>tavoite</i>
valtio	57 %	52%
maatalousorganisaatiot	37 % (yksityistetään)	
yksityiset		48%
maanviljelijät	3 %	

(Lähde: ECE/TIM/74 1994)

Metsäpolitiikka ja metsätalouden kehittämisohjelmat

Viron metsälainsäädäntöä uudistettiin ja metsätalouden kehittämisohjelma laadittiin vuonna 1997. Uuden metsäohjelman rinnalla on kehitetty myös kansalliset kriteerit ja indikaattorit kestävän metsätalouden harjoittamiselle. Metsien sertifiointistandardin ja sertifiointijärjestelmän kehittäminen on aloitettu.

Viron metsäpolitiikan tavoitteena on turvata puuntuotannon kestävyys ja lyhyellä aikavälillä nostaa hakkuiden määrää. Tavoitteena on myös turvata metsien monimuotoisuus. Näitä tavoitteita tuetaan säatelemällä hakkuumahdollisuuksia, joskin käytännössä entisiä säädöksiä ilmeisesti jopa väljennetään. Metsänuudistaminen hakkuiden jälkeen on tehty pakolliseksi. Lisäksi edistetään sellaista metsänhoitoa, joka takaa metsien biodiversiteetin säilymisen. Tärkeitä keinoja näiden tavoitteiden edistämiseksi on metsätaloussuunnitelmien laatiminen ja metsäinventoinnin kehittäminen (Estonian forest policy 1997). Käytännössä metsätaloussuunnitelmien laadinta ja noudattaminen ovat jääneet tavoitteista esimerkiksi keskeneräisen yksityistämisen vuoksi.

Kuten useimmissa muissakin KIE-maissa, Virossakin on meneillään maareformi. Tavoitteena on maiden palauttaminen entisille (ennen vuotta 1940 olleille) omistajilleen. Vuoden 1993 alussa Virossa oli 8 400 maatilaa, joihin kuuluvien metsälöiden keski-
koko oli 7-8 hehtaaria. Yksityismetsätaloutta pyritään tehostamaan kannustamalla metsänomistajien välistä yhteistyötä (Estonian forest policy 1997). Viimeisten 5-6 vuoden aikana onkin perustettu yhdistyksiä erityisesti puunmyyntejä ja pienimuotoista puunjalostusta edistämään.

Maareformin tuloksena odotetaan, että valtion omistusosuus metsistä tulee jatkossa kattamaan noin 52 prosenttia ja yksityisomistus vastaavasti noin 48 prosenttia. Tällöin Viroon muodostuu 80 000 – 100 000 keskimäärin noin 10 hehtaarin kokoista yksityistä metsätilaa. Vuoden 1998 puoleen väliin mennessä kuitenkin vain 30 000 metsätilaa, yhteensä 380 000 hehtaaria oli yksityistetty. Toistaiseksi omistajilla on erilaiset käyttöoikeudet metsiinsä riippuen siitä, kuinka pitkälle yksityistämisen prosessi on edennyt. Yksityistämisen prosessi arvioidaan saatavan loppuun vuoteen 2004 mennessä (Puustjärvi et al. 1998; Kosenkranus & Tönnisson 1998).

Metsätalouden tuet

Metsätulojen merkitys yksityismetsänomistajille on Virossa arvioitu kohtalaisen merkittäväksi, jopa 9-10 prosentiksi metsänomistajakotitalouksien kokonaistuloista. Viron metsäpolitiikassa on valittu linja, missä esimerkiksi puun tuotanto ja tavanomaiset metsätalouden tehostamistoimet jätetään pääosin markkinoiden ehdoilla toteutuvaksi toiminnaksi eikä näille ohjata suoraa tukea. Sen sijaan metsäpolitiikan päämääriä py-

ritään edistämään tukemalla neuvontaa sekä tiedottamista ja kustantamalla jopa kokonaan esimerkiksi metsätaloussuunnitelmien laadintaa.

Valtion tuet suunnataan metsänomistajien yhdistyksille, joiden toimintaa, samoin kuin yleensä metsänomistajien välistä yhteistyötä, pyritään kannustamaan. Metsänomistajien palvelutoimintaa harjoittavien yhdistysten henkilöitä koulutetaan, lisäksi tiedotus- ja neuvontapalvelun kehittämiseen suunnataan tukea. Tiedotus ja koulutus kaavaillaan tapahtuvaksi pitkälti metsänomistajien yhdistysten kautta. Yhdistystoimintaa on siten lisättävä, koska toistaiseksi vain muutama prosentti yksityismetsänomistajista kuuluu metsänomistajien yhdistyksiin. Suunnitelmissa on, että yhdistykset ja yksityiset yritykset kilpailutetaan, jolloin tuen arvioidaan parhaiten kohdentuvan tehokkaimmille organisaatioille. Julkisen tuen määrä tullaan määrittelemään lainsäädännössä. Metsänparannukseenkin kaavaillaan julkista tukea (Puustjärvi et al. 1998; Estonian Forest Policy 1997).

Maatalousmaan metsitysohjelmat

Maatalousmaan metsitykseen ei ole olemassa erillistä ohjelmaa. Kuitenkin “hylätyn“ maatalousmaan metsitysohjelman luominen sisältyy metsätalouden kehittämisprojektiin, jossa Ruotsi on yhteistyötahona. 1990-luvulla tapahtunut metsitys on ollut suhteellisen vähäistä. Vuosina 1991-1997 on metsitetty noin 1 200 hehtaaria, josta alle 100 hehtaaria on ollut maatalousmaata (Tonisson 1998). Ilmeisesti Virossa ei siten ole merkittäviä maatalousmaan metsitystavoitteita.

Taulukko 3. Keski- ja Itä-Euroopan maiden metsät ja näiden kehityspiirteet

	Metsää 1995, milj. ha (% maa-alasta)	Hakkuut 1995, milj. m ³	Metsitystavoitteet	Tavoiteltu yksityisom. % omistajien lukumäärä	Metsäympäristön tila (suoja- /erityismetsät ¹)
Bulgaria	3,9 (35)	3	?	19 % yksityiset, 57 % kunnat (ilm. v:n 1940 tilanteesta)	30 % suojametsiä, 60% metsistä kärsii ilmansaaste- vaurioista
Latvia	3,0 (47)	7	?	44 % 80 000- 100 000	16 % suojametsiä
Liettua	2,0 (31)	5	?	25-30 % alle 500 000	15 % suojametsiä laajoja ilmansaaste- vaurioita
Puola	8,9 (29)	19	Kansallinen ohjelma, tavoite 700 000 ha Vuoteen 2020	25 % nyt 1,4 miljoonaa kasvaa	15 % suojametsiä
Romania	6,6 (29)	13	?	8 % 300 000 – 500 000	?
Slovakia	2,0 (42)	5	Tavoite 60 000 ha metsitys, toteutunut heikosti	57 % noin 300 000; suositaan yhteis- omistusta	Laajat suoja/ eri- tyismetsät (34%/41%)
Slovenia	1,2 (55)	2	Ei merkittävää met- sitystavoitetta	Nyt 62 %, kasvaa 290 000	7 % suojametsiä
Tšekki	2,6 (34)	13	Metsitys vähäistä viime vuosina, ei merkittävää lisäysta- voitetta	41 % suositaan yhteis- omistusta, perhe- metsänomistus vähäistä; 100 000 – 200 000	3 % suoja-, 40 % erityismetsiä, laajat metsätuhot,
Unkari	1,8 (19)	4	Tavoite metsäalan lisäys 850 000 ha vuoteen 2050; Vuoteen 2004 tavoite 150 000 ha	44% noin 200 000	20 % suojametsiä
Viro	2,2 (51)	4	1990-luvulla metsi- tetty vain vähän, ei merkittäviä metsitys- tavoitteita	48 % 80 000 - 100 000	3 % suojeltu, lisäksi käytönrajoituksia kohdistuu 15 % metsäalasta
<i>Yhteensä</i>	34 milj. ha	75 milj. m ³	Puola ja Unkari 1,6 milj. ha vuoteen 2050 mennessä; useiden maiden suunnitelmat ei tiedossa	10 milj. ha eli 30 % metsäalasta; 3,2 – 3,6 miljoonaa yksityismetsänom. Kaikista maista ei tietoja	

(Metsätilastollinen vuosikirja 1997 & 1998; Eronen 1996; Kuusela 1994; European Forestry Commission 1998)

¹ Lähteinä: FAO:n luokitus European Forestry Commission 1998, maiden omat tilastot ja lähteet; suoja- ja erityismetsät ilmeisesti eivät kaikilta osin sulje pois talouskäyttöä (vrt. talousmetsien osuudet esim. Metsätilastollinen vuosikirja 1998)

Useista maista melko vanhentuneita (1990-luvun alku) tietoja

3.3 Keski- ja Itä-Euroopan maiden jäsenyyden tuomat muutokset EU:n metsäsektoriin

Metsäala: Kymmenen tässä selvityksessä tarkastellun Keski- ja Itä-Euroopan maan liittyminen Euroopan unioniin lisäisi EU:n metsäalaa 25 prosentilla eli noin 34 miljoonalla hehtaarilla. Euroopan unionin metsäala nousisi tällöin noin 136 miljoonasta hehtaarista 170 miljoonaan hehtaariin (Metsätilastollinen vuosikirja 1998). KIE-maiden metsäalan lisäystavoitteet vuoteen 2050 ovat alle kahden miljoonan hehtaarin luokkaa.

Metsien kunto ja metsänhoito: Uusien jäsenmaiden metsissä on runsaasti ilmansaasteiden aiheuttamia tuhoja. Euroopan unionin metsien metsäluonnon tila saattaisikin suhteellisesti hieman heiketä uusien jäsenmaiden liittymisen myötä.

KIE-maiden metsiin on kertynyt hakkuusäästöä Romaniaa lukuun ottamatta. Metsät ovat nuoria, koska toisen maailmansodan jälkeen on istutettu runsaasti metsiä. Kuitenkaan taimikoiden hoitoa ja harvennuksia ei ole tehty samassa määrin. Etenkin vuoristoalueilla metsien hoito on ongelmallisia. Mahdollisesti metsityksissä on joissakin tapauksissa käytetty paikallisiin oloihin heikosti sopivia puulajeja.

Metsäsektorin rakennemuutokset: 1990-luvun alussa aloitettu metsien yksityistämisen prosessi on KIE-maissa vielä käynnissä. Maareformin loppuunsaattaminen kestää 2000-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle. Yksityistäminen pirstoo metsät pieniin yksiköihin: yksityismetsälön keskikooksi muodostuneet vain muutama hehtaari. Siksi esimerkiksi Tšekin ja Slovakian tasavalloissa suositaan erilaisia yhteisomistusmuotoja. Muodostuvien yksityismetsälöiden lopullista määrää on vaikea täsmällisesti arvioida. Tässä tarkasteltujen KIE-maiden yksityismetsälöiden lukumääräksi muodostuisi kaavamaisesti laskien 3,2-3,6 miljoonaa ilman Bulgariaa. Tämä lisäisi EU:n yksityismetsälöiden nykyistä lukumäärää yli neljänneksen. Joissakin KIE-maissa, etenkin Puolassa, yksityismetsälöiden määrä saattaa kohota tässä arvioidusta. Yksityistämisen prosessissa yksityistettäneen noin 30 prosenttia metsistä, joten suurehko, noin 70 prosentin julkinen metsänomistusosuus säilynee KIE-maissa. Kun nykyisissä EU-maissa selvästi yli puolet metsistä on yksityisomistuksessa, lisäisi KIE-maiden EU-jäsenyys julkisen metsänomistuksen osuutta EU:n metsissä jonkin verran.

Metsäpolitiikka: Metsäsektorin kehittämistä pidetään tärkeänä useissa KIE-maissa. Yhteenlasketut metsityssuunnitelmat ovat melko mittavia, mutta nämä keskittyvät Puolaan ja Unkariin. Useissa maissa on 1990-luvun puolen välin tienoissa laadittu erityisiä metsätalouden kehittämishoitoja. Metsätalouden tehokkuuden nostamiseen kiinnitetään huomiota kaikissa maissa. Lisäksi metsäympäristön tilan säilyttäminen ja

parantaminen sekä metsätuhojen korjaus ovat KIE-maissa erityisen keskeisiä seikkoja. Myös metsien monikäyttö mainitaan useiden maiden tavoitteissa. Monissa KIE-maissa suurehko osuus metsistä luokitellaan jonkinlaisiksi suojele-, suoja- tai erityismetsiksi, jotka eivät kuitenkaan ilmeisesti läheskään aina sulje pois talouskäyttöä.

Metsäteollisuus: KIE-maiden liittyminen Euroopan unioniin lisäisi unionin alueen raakapuun hakkuita vuodessa arviolta 60-70 miljoonaa kuutiometriä ja sahatavaran tuotanto nousisi yli 15 miljoonaa kuutiometriä. Puulevyjen tuotanto nousisi muutamia miljoonia kuutiometrejä. Sellun ja paperin tuotanto nousisi suhteellisen vähän; muutamia miljoonia tonneja. Paperin osalta EU:n omavaraisuusaste laskisi hieman, mutta mekaanisen metsäteollisuuden ja raakapuun osalta nousisi (esim. Valtanen 1998).

Uusien jäsenmaiden metsäteollisuustuotteiden kulutus on tällä hetkellä suhteellisen alhainen. Valtasen (1998) mukaan Kyproksen, Tšekin, Viron, Unkarin, Puolan ja Slovenian keskimääräinen paperituotteiden kulutus vuodessa on runsaat 60 kg henkilöä kohden eli vain suunnilleen kolmannes Länsi-Euroopan kulutuksesta. Mikäli EU-jäsenyys tai muut seikat vauhdittavat KIE-maiden talouskasvua, myös metsäteollisuustuotteiden kulutus kasvaa merkittävästi.

4 KESKI- JA ITÄ-EUROOPAN MAAT JA EU:N METSÄTUKI

4.1 EU:n tuki Keski- ja Itä-Euroopan maille ennen jäsenyyttä

EU myöntää taloudellista tukea jäsenyyttä hakeneille Keski- ja Itä-Euroopan maille jo ennen yhteisöön liittymistä (PHARE-ohjelmat). Liittymistä edeltävän tuen avulla tuetaan maatalouden ja maaseudun kehittämistä, maatilojen tehokkuuden parantamista, maataloustuotteiden jalostusta ja markkinointia, maanparannusta ja maan uusjaon toteuttamista.

Uusien mahdollisten jäsenmaiden saama, maaseudun kehittämistä koskeva EU-tuki pannaan toimeen monivuotisin ohjelminä. Kukin maa valmistaa aluekehitysohjelman sopivimmaksi katsotulla aluetasolla. Liittymistä edeltävään tukeen vuosittain käytettävä määrä on noin 500 miljoonan euron suuruusluokkaa (EMOTR-tukiosastosta maksettava tuki).

Metsätalouden osalta liittymistä edeltävä tuki kohdistuu muun muassa metsitykseen, investointeihin yksityismetsälöissä sekä metsäntuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin kehittämiseen (European Commission 1998a). Lisäksi KIE-maissa rahoitetaan esimerkiksi uuden teknologian käyttöönottoa metsien inventoinnissa ja mallimetsäverkoston kehittämistä kestävän metsätalouden ja biodiversiteetin säilyttämisen tukemiseksi. Ylipäätään ympäristön tilan kohentaminen saa liittymistä edeltävässä tuessa painoarvoa (Eisma 1998).

4.2 Arvioita Keski- ja Itä-Euroopan maiden metsäsektorin kehityksestä

Metsäpolitiikan kehitys ja tavoitteet

Useimmissa tässä selvityksessä tarkastelluissa KIE-maissa on metsälainsäädäntöä uudistettu 1990-luvulla talousjärjestelmän muutoksen jälkeen. Useissa maissa metsäpolitiikan tavoitteet on koottu jonkinlaiseksi metsäohjelmaksi. Laeissa ja ohjelmissa pyritään muotoilemaan suuntaviivat metsätalouden ja –hallinnon infrastruktuurille eli valtion metsähallinnon rakenteelle, yksityismetsätalouden ja muutamissa maissa myös kunnallisen metsänomistuksen hallinnoimiselle ja tässä vaadittavien organisaatioiden muodostamiselle.

Useissa maissa on kehitetty tukijärjestelmiä ja rahastoja, joilla kansallisia, yksityismetsätalouden kehittämistä vauhdittavia tukia voidaan käytännössä toteuttaa. Keskei-

nen metsätalouden kehittämisen työkalu KIE-maissa on useampivuotinen metsätaloussuunnitelma, joita on käytössä ilmeisesti lähes kaikissa maissa. Ainakin Baltian maissa erityisiä tavoitteita on asetettu puuhun perustuvan vientiteollisuuden kehittämissä.

Taulukko 4. KIE-maiden metsätalouden kehitystrendejä ja tähän liittyviä tavoitteita sekä toimenpiteitä.

	Metsänhoito	Hakkuut	Metsäalan kehitys	Metsäohjelmien tavoitteet	Yksityismetsätalous	Metsäympäristön kehittäminen
<i>Arvioidut kehityspiirteet</i>	Metsiin on kertynyt hakkuusäästöä.	Tavoite nostaa hakkuita.	Suunnitelmissa yhteensä vajaan 2 milj ha:n metsittäminen vuoteen 2050 mennessä (maatalousmaa). Useista maista ei tosin saatu tietoja. 1,5-2 milj. ha:n metsitys lisäisi KIE-maiden nykyistä metsäalaa 4-6 %. Metsitys on 1990-luvulla ollut aiempia vuosikymmeniä vähäisempää ja tavoitteita pienempää. Metsitystä on hidastanut muun muassa keskeneräinen maareformi.	Useissa maissa koko metsäsektoria koskevia tavoiteohjelmia. Metsäpinta-alaa halutaan lisätä vain osassa maita, sen sijaan metsien tuottavuus- ja ympäristötavoitteet tärkeitä kaikkialla. Mekaaninen pöytäteollisuus ja metsätaloussyritykset lisääntyvät. Näitä myös edistetään Metsätaloussuunnitelmat tärkeitä koko metsätalouden kehittämisessä ja tavoiteohjelmien toteuttamisvälineenä.	Arvio tulevasta yksityisomistussuudesta on noin 30 % osuus metsäalasta, mutta vaihtelu suurta maiden välillä. Tiedot viittaavat noin 3-4 miljoonan yksityismetsälön muodostumiseen KIE-maihin (keskikoko muuttamia hehtaareita). Yhteisomistusta ja yhdistysten yhteisiä metsänhoitoa suositaan. Neuvontaa, palvelutoimintaa ja metsänomistajien yhteistoimintaa korostetaan yksityismetsätalouden edistämiseksi ja myös tukijärjestelmiä kehitetään.	Ilmansaasteiden ja näiden seurausten aiheuttamat metsätuhot laajoja Useissa maissa laajat alueet jonkinlaisia suojele-/suojametsiä. Saasteaurioiden torjuntaa/metsien suojeleusta korostetaan metsäohjelmassa. Useissa maissa tiedotusohjelmia kestävä ja biodiversiteetin säilyttävän metsänhoidon edistämiseksi.

Metsitysohjelmat

KIE-maissa on metsitetty suuria alueita toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Osassa maita nykyisistä metsistä useita kymmeniä prosentteja onkin tästä syystä kohtalaisen nuoria tai taimikkovaiheessa. Maiden nykyiset metsityssuunnitelmat ovat varsin erilaisia ja vaikuttavat laajoilta, jos 1990-luvun kehitys otetaan vertailukohdaksi. Huomattavimmat maatalousmaan metsitystavoitteet ovat Unkarissa (850 000 hehtaaria) ja Puolassa (noin 700 000 hehtaaria, hyvin pitkällä aikavälillä jopa 2 miljoonaa hehtaaria). Puolassa on selkeä tavoiteohjelma laajan metsityshankkeen toteuttamiseksi. Myös Unkarissa on valmisteltu metsitysohjelma tukijärjestelmien, tavoitteena lisätä yli kolmasosalla maan metsäalaa. Metsitysohjelmia tai tavoit-

teita ei saatu tietoon Latvian, Liettuan, Romanian, Slovenian ja Tšekin osalta. Bulgariaa koskien tilastot ja tiedot metsityksistä olivat ristiriitaisia. Pelkästään tiedossa olevat tavoitteet lisääisivät tässä tarkasteltujen KIE-maiden metsäalaa neljästä kuuheen prosenttia ja laajentuneen EU:n metsäalaa runsaan prosentin.

Metsänomistusolojen kehittyminen

Kaikissa tässä tarkastelluissa maissa on meneillään maareformi. Saatujen tietojen mukaan reformin toteuduttua vajaa kolmasosa eli kymmenisen miljoonaa hehtaaria KIE-maiden metsistä tulee olemaan yksityisomistuksessa. Yksityisomistuksen osuus vaihtelee maakohtaisesti paljon, eli yli 70 prosentista (Slovenia) alle kymmeneksen osuuteen metsäalasta (Romania).

Useimmissa KIE-maissa yksityismetsänomistus näyttää muodostuvan varsin pirstaleiseksi, vaikka metsien yhteisomistuksen eri muotoihin kannustetaan. Maareformin tuloksena KIE-maihin tulee arviolta kolmesta neljään miljoonaa yksityistä metsätilaa. Ilmeisesti Tšekin tasavallassa ja myös Slovakiassa eri tavoin yhteisesti omistetuilla ja muutoin suhteellisen suurilla yksityisomistajilla tulee olemaan merkittävä osuus metsistä. Metsäteollisuus ei saatujen tietojen perusteella tule olemaan merkittävä metsänomistaja mahdollisesti valtiollista metsäteollisuutta lukuun ottamatta. Yksityistäminen lienee toteutettu vasta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella.

Metsätalouden tuet

Yksityismetsänomistuksen lisääntyminen merkitsee KIE-maiden metsätaloudessa merkittävää kehittämistarvetta. Yksityismetsätalouden hallinto, organisaatiot, lainsäädäntö, neuvonta ja koulutus on luotava. Niiden maiden kohdalla, joista saatiin tietoja, näytetään suosivan yhdistysten tai muunlaisten yhteenliittymien muodostamista: Baltian maissa yhdistykset; Tšekin tasavallassa osuuskuntamuotoinen metsänomistus; Slovakiassa yhteismetsät. Kuitenkin useimmissa maissa yhdistystoiminta tai varsinaisen yhteisomistuksen infrastruktuuri ovat vasta kehittymässä.

Tietoon saatujen tukijärjestelmien tai näiden kaavailujen perusteella ilmeisesti ainakin Baltian maissa, Unkarissa sekä Tšekin ja Slovakian tasavalloissa metsätalouden tukiohjelmia on kehitetty mahdollista EU-jäsenyyttä silmällä pitäen. Näissä maissa tukilinjauksia näyttää myös luonnehtivan panostus välillisiin metsätalouden tehostamisen keinoihin (koulutus, tiedottaminen, palvelutoiminta).

Metsityksen julkisen rahoituksen määrästä on ollut käytettävissä tietoja vain muutamista maista. Esimerkiksi Unkarissa vuosien 1991-2004 metsityksen tukiohjelma on laadittu EU:n 2080/92 -tuen periaattein.

Metsänhoito-organisaatioiden ja metsätalouden palveluyritysten kehittyminen

Suunnitelmatalouden aikaisen valtion metsähallinnon infrastruktuuri tulee ilmeisesti lähivuosina muodostamaan metsätalouden hallinnollisen rungon KIE-maissa. Alueelliset valtion metsätalousyksiköt valvovat lakeja.

Aiemmin valtion metsätalousyksiköt tai valtiolliset yhtiöt huolehtivat suurelta osin metsien hoidosta ja puun korjuusta. Kun yksityismetsätalous on vasta kehittymässä, niin nämä valtiolliset tai jo yksityistetyt “yhtiöt” huolehtivat edelleenkin puunkorjuusta ja metsänhoidosta pitkälti myös yksityismetsissä ja yksityistämisprosessissa olevissa metsissä. Koska yksityismetsätalous ja siihen liittyvä omatoiminen puunkorjuu on ainakin 1990-luvulla ollut kohtalaisen vähäistä, KIE-maissa onkin ilmeisesti kysyntää yhä enenevässä määrin yksityisille metsänhoito- ja puunkorjuupalveluyrityksille. Tällaiset puunkorjuuyritykset tulevat todennäköisesti nopeuttamaan puunkorjuun koneellistumista.

Metsäteollisuuden kehittyminen

Metsäteollisuus on useissa maissa yksityistetty 1990-luvulla. Metsäteollisuuden tuotanto on myös ainakin osassa KIE-maita lisääntynyt. Kuitenkin KIE-maiden metsäteollisuuden ongelmia ovat alhainen tuottavuus ja teknologinen taso. Tässä suhteessa kansainvälisen kilpailun paineet saattavat kiristyä EU-jäsenyyden myötä.

Toisaalta KIE-maiden teollisuuden etuina ovat alhaiset investointi- ja työvoimakustannukset. Tämä onkin houkutellut ulkomaisia investointeja jo jonkin verran. Kuitenkin kuvaavaa KIE-maiden metsäteollisuudelle on vielä 1990-luvun lopulla, että raaka-puuta viedään suhteellisen runsaasti ja metsäteollisuus keskittyy mekaanisen metsäteollisuuden tuotteisiin. Saatujen tietojen mukaan useiden maiden, esimerkiksi Latvian, Liettuan, Viron, ilmeisesti myös Unkarin ja Puolan tavoitteissa näyttääkin olevan kehittää ja laajentaa metsäteollisuutta. Todennäköisesti tämä edellyttää jatkossakin myös ulkomaisten yksityisten sijoittajien kiinnostusta KIE-maiden metsäteollisuuteen. Yleisen infrastruktuurin kehittyminen on tärkeä edellytys myös metsäteollisuuden kehittämiselle useissa KIE-maissa.

4.3 Agenda 2000 –uudistus ja Keski- ja Itä-Euroopan maiden metsätalous

EU:n metsätukien yleiset tavoitteet ja perusteet

KIE-maiden metsätalouden tilanteen ja kansallisten metsätalouden kehittämistä koskevien tavoitteiden perusteella kaikissa tässä tarkastelluissa maissa on ilmeisesti huomattavat perusteet EU:n Agenda 2000 –ohjelman linjausten (metsänhoidon kestävyys, metsävarojen säilyttäminen) mukaiselle metsätalouteen kohdentuvalle tuelle. Metsitetyn pinta-alan lisäämistavoitteen mukaisesti myönnettävälle EU:n tuelle on perusteita erityisesti Puolan ja Unkarin kansallisissa metsitystavoitteissa.

Metsätalouden kehittämistoimenpiteet

Yksityismetsätalouteen suunnattavien tukien hyödyntäminen realisoitunee pääosin vasta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuoliskolla, kun maareformi on toteutettu ja yksityismetsätalous KIE-maissa saavuttaa tavoitellun laajuuden. Yksityismetsänomistukseltaan laajimmat maat tulevat olemaan erityisesti Puola, mutta myös Latvia, Viro, Slovakia ja Tšekin tasavalta.

Varsinkin jäsenyyden alkuvuosina yksityismetsätalouden organisaatioiden rakentaminen, puukaupan järjestelmien kehittäminen, koulutus, tiedotus, metsätalouden infrastruktuurin rakentaminen ja metsänomistajien yhdistysten perustaminen muodostavat varsin mittavan kehitys- ja siten myös tukikohteen kaikissa KIE-maissa. Myös hakuiden koneellistamisaste on useissa KIE-maissa ilmeisesti alhainen ja tähänkin on mahdollisuus saada EU:n tukea. KIE-maiden metsät ovat pääosin nuoria, ja ainakin nuorten metsien kunnostustarve on suuri.

Useissa KIE-maissa rakenteita ja tukirahastoja yksityismetsien metsänhoito- ja -kunnostustöiden rahoittamista varten kehitetään, joka mahdollistaa EU:n tukien hyödyntämisen. EU-tuen määrä riippuukin myös KIE-maiden kansallisten metsätalouteen kohdennettavien tukivarojen määrästä, kuten nykyisenkin EU:n alueella. Tosin uusista jäsenmaista suuri osa tulee kuulumaan suurimman EU:n tukiosuuden mahdollistavaan tavoite 1 -alueeseen.

Metsäpinta-alan perusteella KIE-maiden yksityismetsät muodostavat maareformin jälkeenkin vain pienen osan (arviolta 10 miljoonaa hehtaaria) nykyisten jäsenmaiden metsäalaan verrattuna. Yksityismetsänomistajien määrä nousee arviolta neljänneksen EU:n nykyiseen 12 miljoonaan yksityismetsänomistajaan verrattuna. Kuntametsänomistus jää ilmeisesti useimmissa maissa vähäiseksi. Kaavamaisesti tällä perusteella

laskien EU:n metsätukien voisi olettaa kohoavan noin viidenneksen lukuun ottamatta maatalousmaan metsityksen tukia.

Maatalousmaan metsitys

Metsitystavoitteiden perusteella tukitarve maatalousmaan metsitykseen on suhteellisen suuri nykyisiin jäsenmaihin verrattuna. Olemassa olevat metsitysohjelmat vuoteen 2050 kattavat puolestatoista kahteen miljoonan hehtaarin metsityksen (lähinnä Puola ja Unkari). Vuotuinen metsitysmäärä KIE-maissa 1990-luvulla on ollut arviolta 50 000 - 100 000 hehtaarin välillä. Näillä perusteilla KIE-maiden yhteinen maatalousmaan metsitys koko Agenda 2000 -kaudella saattaisi muodostua 300 000 – 500 000 hehtaarin suuruiseksi, mikä on noin 30-50 prosenttia nykyisten viidentoista jäsenmaan maatalousmaan metsitysohjelmista vuosina 1994-1999.

Näin ollen *KIE-maiden jäsenyyden voitaneen arvioida lisäävän EU:n maatalousmaan metsitystuen tarvetta nykyiseen verrattuna selvästi* olettaen, että nykyisten jäsenmaiden metsitysohjelmat ja näiden tuet pysyvät suunnilleen entisen suuruisina Agenda 2000 –kaudella ja erityisesti Puola ja Unkari liittyvät EU:n jäseniksi.

Luonnonhaittakorvaukset ja ympäristöperusteet

Ympäristöperustein myönnettävään EU-tukeen lienee potentiaalisissa jäsenmaissa huomattava tarve. Useissa KIE-maissa on laajoja alueita, jotka kärsivät saastumisen aiheuttamista haitoista. Tiedossa ei kuitenkaan ole, minkä verran ympäristöhaitoista kärsiviä metsäalueita tulee yksityisomistukseen, mikä vaikuttaa myös ympäristöperusteisten EU:n metsätukien hyödyntämismahdollisuuksiin. Tosin EU:n metsätukiperusteet mahdollistavat luonnon aiheuttamien metsätuhojen, kuten metsäpalojen, tulvien tai myrskyjen, korjaamiseen ja torjuntaan tähtäävien toimien rahoittamisen kaikissa metsissä.

Maaseutualueiden sopeuttaminen ja kehittäminen

Maaseudun puuhun perustuvat sivuelinkeinot (muun muassa mekaanisen puunjalostuksen pk-teollisuus), tuotteiden markkinointi, infrastruktuurin kehittäminen, maanparannus, matkailun kehittäminen ja ympäristönsuojelu ovat EU:n maaseututuen perusteita ja ilmeisesti kaikissa KIE-maissa tavoiteltuja kehittämistoimenpiteitä. Myös maanomistajien maa- ja metsätaloudellinen koulutus ja taitotiedon lisääminen ovat EU:n maaseututuen perusteita ja KIE-maissa tavoiteltuja toimenpiteitä.

5 TARKASTELU

Tämän selvityksen tavoitteena on tuottaa taustatietoa kymmenen Keski- ja Itä-Euroopan (KIE) maan metsätaloudesta. Samalla arvioidaan näiden maiden mahdollisen EU-jäsenyyden vaikutuksia EU:n metsäsektoriin, lähinnä metsätalouteen. Lisäksi pohditaan Agenda 2000 -ohjelman mukaisten EU:n metsätalouteen kohdentuvien tukien mahdollista hyödyntämistä näissä KIE-maissa.

Selvityksen kohdemaita olivat *Viro, Latvia, Liettua, Puola, Unkari, Tšekin ja Slovakian tasavallat, Slovenia, Romania ja Bulgaria*. Selvitys perustuu sekundäärimateriaaliin ja kohdemaihin lähetettyyn kyselyyn ja täydentäviin haastatteluihin. Eri maista saatiin eri tasoista tietoa. Osin tieto on myös melko vanhaa ja sisältää ristiriitaisuuksia, mikä on huomattava selvitystä tarkasteltaessa.

Tarkastelluissa kymmenessä KIE-maassa on metsää noin 34 miljoonaa hehtaaria. Tämä kasvattaisi EU:n nykyistä metsäalaa noin neljänneksen. Saatujen tietojen perusteella seuraavien viidenkymmenen vuoden aikana KIE-maissa on suunnitelmassa metsittää puolestatoista kahteen miljoonaa hehtaaria maatalousmaata. Tämä lisäisi näiden maiden nykyistä metsäalaa neljästä kuuteen prosenttia ja laajentuneen EU:n metsäalaa runsaalla prosentilla. Metsitystavoitteet keskittyvät Puolaan ja Unkariin. Etenkin Puolassa on näitä konkretisoituja suunnitelmia vielä huomattavasti mittavimmat pitkän aikavälin metsitystavoitteet.

Tarkasteltuihin KIE-maihin syntyy arviolta kolmesta jopa neljään miljoonaa uutta yksityismetsälöä. Näin EU:n yksityismetsänomistajien lukumäärä lisääntyisi 1990-luvun lopun tilanteesta yli neljänneksen. Käytettävissä olleiden tietojen perusteella KIE-maiden metsistä vajaa kolmasosa yksityistettäneen. Tämä lisäisi nykyisen, viidestätoista valtiosta koostuvan EU:n yksityismetsien alaa yli kymmenen prosenttia.

Yksityismetsänomistajien yhteenliittymien perustaminen, metsänomistajien koulutus ja taitotiedon lisääminen sekä metsätalouden tehokkuuden kohottaminen ovat KIE-maiden metsäpolitiikan tavoitteita. KIE-maiden metsistä jopa kymmeniä prosentteja on ilmansaasteiden vaivaamia ja KIE-maissa myös metsien monikäyttö ja erityisesti metsäympäristön tilan parantaminen ovatkin tärkeitä tavoitteita (Csóka, 1998). Kaikki nämä ovat myös EU:n metsätukien selkeitä perusteita.

Metsätaloutta ja puuhun perustuvaa yritystoimintaa kehitettäessä KIE-maiden suurimmat ongelmat ovat rakenteellisia; yksityisomistus ja siihen liittyvät rakenteet on luotava. Useihin KIE-maihin on laadittu metsätalouden ja koko metsäsektorin kehitystä ohjaavia tavoiteohjelmia. Lisäksi kehitetään esimerkiksi tukirahastoja, joiden

turvin yksityismetsätaloutta edistetään. Myös EU:n tukien hyödyntäminen edellyttää kansallisen julkisen rahoituksen järjestämistä metsätalouteen. EU:n metsätukia ei tulla kuitenkaan välttämättä hyödyntämään voimakkaasti kaikissa uusissa jäsenmaissa, sillä kansalliset resurssit ovat oletettavasti useissa maissa niukat.

Täsmällisiä arvioita KIE-maiden metsätalouteen kohdistuvien EU-tukien hyödyntämisestä näiden tullessa EU:n jäseniksi ei voi esittää ennen kuin maareformi on suhteellisen pitkällä ja kansalliset tukikehykset yksityismetsätaloudelle hahmoteltuina. Arviot tarkasteltujen kymmenen KIE-maan yksityismetsänomistajien ja yksityisesti omistetun metsämaan määrästä viittaisivat siihen, että KIE-maihin kohdistuisi EU:n metsätuista suunnilleen viidennes. Kuitenkaan EU:n tuet metsätaloudelle eivät välttämättä kovin selvästi kohdennu metsäalan tai metsänomistajien määrän perusteella. Ympäristöperusteinen tarve EU-rahoitukseen lienee KIE-maissa huomattava nykyiseen EU:iin verrattuna. KIE-maissa onkin esitetty näkemyksiä, joiden mukaan EU:lle tarvittaisiin yhteinen metsäpolitiikka, jossa painotettaisiin metsien ympäristöarvoa ja monikäyttöä (mm. Eisma 1998).

Jos KIE-maiden maatalousmaan metsitys edistyy Agenda 2000 –kaudella suunnilleen arvioiden mukaisesti, tämä vastaisi noin 30-50 prosenttia EU:n tukemasta maatalousmaan metsitysalasta vuosina 1994-1999. Joka tapauksessa KIE-maista huomattavin EU:n maatalousmaan metsityksiin myöntämä tuki kohdistunee laajimmat metsitysuunnitelmat omaaviin Puolaan ja Unkariin EU:n itälaajenemisen toteutuessa.

Kuitenkin usean KIE-maan EU-jäsenyys saattaa lykkääntyä vielä vuosia. Tämä ja KIE-maiden kustannusten nykyistä EU-aluetta alhaisempi taso sekä monet muut tekijät saattavat pienentää selvästikin edellä esitettyjä arvioita KIE-maihin kohdentuvasta EU:n metsätukien osuudesta Agenda 2000 -kaudella. Mutta Agenda 2000 –kauden jälkeen uudet jäsenmaat saattavat kattaa huomattavan osan rakennerahastojen tavoitealueista. Tällöin näihin saattaa ohjautua myös kohtalainen osuus EU:n metsätalouteen kohdentamasta tuesta.

KIE-maiden talouskasvu on keskimäärin nykyisiä EU:n jäsenmaita nopeampaa (European Commission 1998b), ja siten nämä maat merkitsevät nopeasti kasvavia markkinoita esimerkiksi Suomen metsäteollisuudelle. Silti uusien jäsenmaiden mukaantulo saattaa aluksi merkitä shokkia EU:n puumarkkinoilla ja työvaltaisen mekaanisen metsäteollisuuden tuotemarkkinoilla, koska KIE-maissa puun hintataso ja työvoimakustannukset lienevät toistaiseksi suhteellisen alhaisia. Toisaalta KIE-maissa tuotantoteknologia ja tuotannon tehokkuus eivät ole nykyisten EU:n jäsenmaiden veroista. Tämä puolestaan lisää tarvetta jalostusasteen nostamiseen, tuotteiden standardointiin ja teknologian kehittämiseen KIE-maiden metsäteollisuudessa. KIE-maiden kustannustaso myös kohoaa jatkuvasti.

LÄHTEET

- Agenda 2000 -asetusluonnokset, maaseudun kehittämisen tuki Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahastosta. Euroopan komissio. 18.3.1998, 10.2.1999, 30.3.1999. Ehdotus: Neuvoston asetus (EY) N:o 98/0102(CNS) ja 98/7073 (KOM) annettu Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tuesta maaseudun kehittämiseen.
<http://europa.eu.int/en/comm/dg06/ag2000>
- Ehdotus: Neuvoston asetus (EY) N:o 98/0112(CNS) annettu yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta.
- Ehdotus: Neuvoston asetus (EY) N:o 98/0113(CNS) annettu yhteisen maatalouspolitiikan mukaisia suoran tuen järjestelmiä koskevista yhteisistä säännöistä.
- Böswald, K. & Essman, H. & Nesslein, E. 1998. Forest Policy and Its Way into Market Economy - A Hungarian Case Study. In: Tikkanen, I. & Pajari, B. (eds). Future Forest Policies in Europe – Balancing Economic and Ecological Demands. EFI Proceedings No 22. ss. 341-350.
- Csóka, P. 1998. Forest policy activities in the countries in transition in their preparation for the EU. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). 1998. Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss.9-20.
- DG VI. "Agenda 2000"- Lainsäädäntöehdotukset.
<http://europa.eu.int/en/comm/dg06/ag2000>
- Die Forstwirtschaft der Tschechischen Republik. 1995. Tšekin tasavallan maatalousministeriön julkaisu.
- ECE/TIM/65. 1992. UN Economic Commission for Europe. 1992. Forest and Forest Products Country Profile. Romania.
- ECE/TIM/66. 1992. UN Economic Commission for Europe. 1992. Forest and Forest Products Country Profile. Hungary.
- ECE/TIM/67. 1993. UN Economic Commission for Europe. 1993. Forest and Forest Products Country Profile. Poland.
- ECE/TIM/74. 1994. UN Economic Commission for Europe. 1994. Forest and Forest Products Country Profile. Estonia.
- ECE/TIM/BULL/51/2. 1998. Forest products statistics 1993-1997. Timber Bulletin. Volume L1, No.2. UN Economic Commission for Europe.
- ECE/TIM/SP/1. 1994. UN Economic Commission for Europe. 1994. Forest and Forest Products Country Profile. Bulgaria.
- ECE/TIM/SP/12. 1997. UN Economic Commission for Europe. 1997. Forest and Forest Industries. Country fact sheets.
- ECE/TIM/SP/2. 1994. UN Economic Commission for Europe. 1994. Forest and Forest Products Country Profile. Slovenia.
- ECE/TIM/SP/3. 1994. UN Economic Commission for Europe. 1994. Forest and Forest Products Country Profile. Lithuania.
- ECE/TIM/SP/6. 1994. UN Economic Commission for Europe. 1994. The Forest resources of temperate zones. Forest resource information of some newly

constituted countries (Armenia, Croatia, Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, Slovak Republic, Slovenia).

Economics and Information Centre of Forestry. 1998. Yearbook Forest 98 (Estonia).

Eisma, D. Impact of the EU membership on sustainable forest management. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). 1998. Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss. 63-72.

Eronen, J. 1996. Forest resources and consumption of forest products in countries in transition, 1990-2020. UN-ECE/FAO Timber and forest discussion papers. ETTS V Working paper. ECE/TIM/DP/8.

Estonian forest policy 1998. Estonian forestry development programme.

Euroopan komissio. 1995. Maatalouden tila. Raportti.

European Commission 1998a. Proposal for a Council Regulation (EC) On Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of Central and Eastern Europe in the pre-accession period. (Luonnosteksti).

European Commission. 1998b. Agricultural Situation and Prospects in the Central and Eastern European Countries. Summary Report. June 1998. European Commission, DG VI. Working Document. 48 s.

European Commission. 1996. The Agricultural Situation in the European Union.

European Forestry Commission. 1998. State of forestry in the region. FAO, European Forestry Commission, Secretariat Note FO:EFC/98/2. August 1998.

FAOSTAT. Database: <http://www.fao.org/waicent/faoinfo/forestry/forestry.htm>

Forestry strategy for the European Union. Communication from the Commission 18.11.1998; Resolution of the Council 16.12.1998.

Gaizutis, A. 1998. Some aspects on forest policy formulating in Lithuania. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). 1998. Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss. 143-155.

Granberg, L. & Kovách, I. (eds.) 1998. Actors on the Changing European Countryside. Institute for political science. Hungarian Academy of Sciences. 1998. 283 s.

Implementation of criteria and indicators for sustainable forest management in Slovenia. 1996. In: National experiences on criteria and indicators. Compilation of reports and papers made available at the ISCI seminar. Ministry of Agriculture and Forestry, Helsinki.

Kosenkranius, E. & Tönisson, K. 1998. Forest certification in Estonia. "Certification of sustainable forest management in countries in transition", Prague, Czech Republic, 31.8.-2.9.1998.

Kuhmonen, T. 1995. EU:n laajentuminen KIE-maihin. Fin-Auguri Oy. Tutkimusraportteja 1/1995.

Kuusela, K. 1994. Forest Resources in Europe. European Forest Institute EFI.

Metsätilastollinen vuosikirja 1998. SVT. Maa- ja metsätalous 1998:3. Metsäntutkimuslaitos. 344s.

- Metsätilastollinen vuosikirja 1997. SVT. Maa- ja metsätalous 1997:4. Metsäntutkimuslaitos. 348 s.
- Muiste, P. & Haarlaa, R. & Väljä, A. & Teder, M. 1998. Baltian maiden metsätalous ja sahateollisuus 1990-luvulla. Metsätieteen aikakauskirja 3/1998. ss. 429-442.
- Mäkimattila, M. 1999. EU:n laajentuminen ja Suomen elintarviketalous: kuvaus Puolan, Unkarin ja Tšekin tasavallan maa- ja elintarviketalouksista. Pelleron taloudellinen tutkimuslaitos. Käsikirjoitus, toukokuu 1999.
- National Programme for the Expansion of Forest Cover. 1995. Ministry of environmental protection, national resources and forestry. Poland, Warsaw, July 1995. 46 s. liitteet.
- Ozols, A. & Tuherm, H. 1998. Latvian forest policy in the transitional state of economy: role of the state. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). 1998. Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss. 122-126
- Pajuoja, H. 1995. The outlook for the European forest resources and roundwood supply. UN-ECE/FAO Timber and forest discussion papers. ETTS V Working paper. ECE/TIM/DP/4.
- Puustjärvi, E. & Kallas, A. & Karppinen, H. & Onemaar, A. 1998. Revitalization of Estonian private forestry. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). 1998. Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss. 131-141.
- Report on Forestry in the Slovak Republic 1997. (Green report). Ministry of Agriculture of the Slovak Republic, Forestry section. Bratislava. 123 s. + liitteet.
- Report on Forestry in the Slovak Republic 1996. (Green report). Ministry of Agriculture of the Slovak Republic, Forestry section. Bratislava. 54 s. + liitteet.
- Report on Forestry of the Czech Republik. Summary. 1996 (31.12.1996). Ministry of Agriculture of the Czech Republik. Praha. 20 s.
- Report to Parliament and the Council on the application of Regulation (EEC) No 2080/92 instituting a Community aid scheme for forestry measures in agriculture. 1998. Activity report. 19 s.
- Romanian paper and pulp industries are in need of modernisation. 1998. EUWID Pulp and Paper No. 48. November 1998.
- Rykowski, K. 1998. Global, Regional and National Forest Policy – Remarks from the European Perspective. In: Tikkanen, I. & Pajari, B. (toim). Future Forest Policies in Europe – Balancing Economic and Ecological Demands. EFI Proceedings No 22. ss. 223-237.
- Solymos 1993. Aims, results and future of afforestation in Hungary. Julkaisussa: Commission of the European Communities. Agriculture. Afforestation of agricultural land. Proceedings of a workshop in the Community programme of research and technological development in the field of competitiveness of agriculture and management of agricultural resources (1989-93), Brussels (Belgium) on 12 and 13 December 1991. Edited by K-R. Volz & N. Weber. ss. 95-102.

- Suomen EU-metsäpolitiikan tavoitteet. 1997. EU-asioiden komitea. Metsäpolitiikan alajaosto. Hyväksytty EU-asioiden komiteassa 22.1.1997. Maa- ja metsätalousministeriö. 31 s.
- Sustainable forest management in Estonia. 1998. Ministry of Environment, National Board of Forestry.
- Sustainable forest management in the Czech Republic. 1997. Ministry of Agriculture of the Czech Republic. 8 s.
- The Forest Development Programme of Slovenia. 1995. Ministry of Agriculture, Forestry and Food. Republic of Slovenia. (Ed. Jurij Begus). Ljubljana. 49 s.
- The Forestry Institutions in the Czech Republic. 1997. Ministry of Agriculture of the Czech Republic. 24 s.
- The UN-ECE/FAO 1990. Forest resources assessment. Volume 1: General Forest Resource Information. ECE/FAO 1992.
- Timber & Wood Products International. Slovakia: A country ready for harvest. 29.8.1998.
- Toivonen, R. & Mäki, P. & Enroth, R-R. 1999. Euroopan unionin tuki metsätaloudelle ja Agenda 2000 -uudistus. Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT. Käsikirjoitus, toukokuu 1999. 89 s.
- Tšekin tasavallan metsätaloutta koskevia englanninkielisiä artikkeleita. <http://www.vszbr.cz/user/bartosz/tespr.htm>
- Valtanan, H. 1998. Impact of membership of the EU on the forest industry sector. In: Glück, P. & Kupka, I. & Tikkanen, I. (eds.). Forest Policy in the countries with Economies in Transition - Ready for the European Union? EFI Proceedings No. 21. ss. 43-52.

Kirjalliset ja suulliset vastaukset maa- ja metsätalousministeriöille ja metsätutkimuslaitoksille osoitettuun kyselyyn (kesä 1998 ja kevät 1999)

- Golob, Aleksander, State Under-Secretary for Forests. Republic of Slovenia. Ministry of Agriculture, Forestry and Food. Slovenia 8/1998.
- Holdampf, Gryla, Ministry of Agriculture and Rural Development, Office of Forestry, Hungary, Unkari 15.7.1998
- Kovachev, Boris, Dipl. Ing. Head of International Affairs Dept. & Doprev, Dobromir, Dip. Ing. Head of National Forestry Board Ministry of Agriculture, Forestry and Agrarian Reform, Bulgaria, 18.6.1998
- Matuszewski, Gustaf. Professor. Forest Research Institute, Poland. Puola 19.4.1999 (haastattelu)
- Rybníček, Pavel. Deputy Minister of Agriculture. Ministry of Agriculture, The Czech Republic. Tšekin tasavalta 31.8.1998
- Rykowski, Kazimierz. Professor. Forest Research Institute, Poland. Puola 19.4.1999 (haastattelu)
- Tonisson, Kristian, Director, Metsaamet, Viro 22.6.1998

Liite: Keski- ja Itä-Euroopan maat

